

*Inuiaqatigiilerinermi ilikkagassatut
pilersaarutit*

A: Anguniakkat ilisarititsinerlu

Inuiaqatigiilerinermi atuartitsinerup siunertaa

(Atuarfimmi atuartitsissutini atuartitsissutinilu qanitariissuni alloriarfiit siunertaat aamma atuartitsissutit siunertaat kiisalu ilikkagassatut anguniagassat pillugit Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaanni § 18 tunngavigalugu.)

Atuartsinerup siunertaraa atuartut oqaluttuarisaanikkut, kulturgeografiilerinikkut allatigullu inuiaqatigiilerinikkut tunngaviusumik nassuiaasioriaatsinik aamma paasisitsiniutit ilusaannik atuneq piginnaasaqarfigilissagaat. Atuartut sumiiffinni ataasiakkaani, nunani ataasiakkaani nunarsuarlu tamakkerlugu qanga ullumikkullu inuuniarnikkut atugassarititaasut, eqqarsartaatsit inuiaqatigiinnillu ilusilersueriaatsit pillugit ilisimasassat pigiliutissavaat. Atuartut inuit inuuniarnermikkut atugarisaasa aamma pinngortitap pilersitaasa inuillu pinngortitaasa pissutaasa akornanni ataqatigiissutsit aamma inuuniarnermut inuiaqatigiinnilu inuunermut allannguutit qanoq sunniuteqarneri pillugit paasinninnertik ineriartortissavaat.

Imm. 2. Atuartsinerup atuartut kulturikkut inuiaqatigiinnikkullu attuumaffigisaminnik paasinnissaat peqataaffigissavaa. Atuartsinerup atuartut isornartorsiuisinnaassusertik ineriartortissagaat namminneerlutik misissueqqissaarsinnaalissallutik, nalilersuisinnaalissallutik aamma politikkikkut, aningaasarsiornikkut tunngaviusumillu eqqarsartaatsinik oqaatiginnittarnerit pissutsillu aaqqittariaqartut isummersorfigisinnaalersimassallugit najukkani ataasiakkaani, nunagisaq tamakkerlugu nunarsuarmilu tamarmi taamatutaaq peqataaffigissavai. Atuartut atuartsissutip imamigut periarfissarititai ilisimasaqarfigiartussavaat aamma atuartsinerup atuartut ilikkariatortnerinut akissusaaqataasinnaanermut piginnaasaqalersissavai.

Imm. 3. Atuartsinerup atuartut naalackersuinermut inuiaqatigiinnullu tunngasut apeqqutit pillugit soqutiginnilersissavai aamma nammineq allallu isummersornerinut oqaluttuarisaanermi tunngaviit naleqassutsimullu isiginnittaatsit tunuliaqutaasut paasissagaat peqataaffigissavai.

Imm. 4. Atuartsinerup atuartut kulturit inuiaqatigiillu allat pillugit ilisimasaqalersissavai. Atuartut ullutsinni inuiaqatigiinni pissutsit ajornartorsiutillu tunuliaqutaat taakkulu qanoq iluariniarneqarneri ilisimasaqarfigilissavaat. Atuartut inuup kisimiilluni aamma suleqateqarluni inuiaqatigiinni oqartussaaqataaffiusuni aalajangiussanut sunneeqataasinnaanera ilisimaqarfigilisavaat

Siunertamut oqaaseqaatit

Imm. 1.-imi eqqartorneqarput atuartitsissummi nalunngisassat piginnaasassallu atuartut ataasiakkaat atuarnermi tarmiusumi pissarsiariniagassaat – atuartitsissutit ilinniagassartaanut tunngassuteqartut.

Imm. 2.-mi eqqartorneqarput, inuttut nammineerlunilu nalunngilikkanik piginnaaffigilikkaminillu sakkooqarluni, inuttut inerikkiartornermi kinaassuseqarnerup innarligassaangissutsillu nukittorsarneqarneranut atuisinnaalerneq, tassa inummi namminermit eqqarsartarnerup inerikkiartornera.

Imm. 3.-mi eqqartorneqarput, atuartup nalunngilikkanik piginnaaffigilikkaminillu inunnik allanik suleqateqarnikkut inoqatiminik ataqinnissinnaalernissaminut paasinnissinnaalernissaa, tassa inuit akunnerminni susassareqatigiinnerat.

Imm. 4.-mi eqqartorneqarput, atuartup nalunngilikkanik piginnaaffigilikkaminillu, sumiiffimmi nunarsuarlu tamakkerlugu oqartussaaqataaernermit kulturillu akornanni akaareqatigiinnermut, atuisinnaalernissaminut piginnaassusissai - ataatsimut isiginninnikkut inuiaqatigiinnik kulturillu pillugit sammisaqarneq.

Akullerni alloriarfimmi atuartitsinerup atuartut kulturereisaminnik tamatumalu oqaluttuarisaanikkut tunngaviinik paasinnikkiartulernerat annertuutigit aallaavigissavaa. Kalaallit Nunaat aallaavigalugu inuiaqatigiit allat aqqissugaaneriniq kulturiinillu paasinninnikkut alloriarfimmi atuartitsinerup atuartut nammineq nunagisami nunanilu allani naalackersuinikkut aqqissuussinernik, nammineq nunagisami nunanilu allani inuussutissarsiuutigit innuttaasullu amerlassusiiisa ineriartorsimaneriniq kiisalu ineriartorsimanerit taamaattut teknologimit sunniuteqarfigineqarsimaneriniq annertuutigit paasinninnissaat, ilisimasaqalernissaat ilikkagaqarnissaallu ammaassivigissavaa.

Akullerni atuartitsinermit atuartut ullutsinni pisuussutsit nunarsuarmilu mingutitsinermit ajornartorsiutaasut eqqarsaatigalugit nunarsuarmit inuiaqatinut nammineerlutik akisussaafeqarnerminnik taamatullu nunarsuarmit inuiaqatigiit inunnut ataasiakkaanut ingammillu meeqqat piginnaati-taaffiit akisussaafeqarneriniq paasinnikkiartulissapput. Atuartut inuiaqatigiit tamatsinnit pilersinneqartarnerat annertunerujartuinnartumik paasiartussavaat, taamaammallu aamma nammineerluta inuiaqatitsinnut inuiassuarnullu akisussaaqataasugut.

Atuartitsissutit inissinneqarnera

Ukiuni atuarfiusuni qulini tamani inuiaqatigiilerineq pinngitsoorani atuartitsissutissat inissisimavoq. Atuartitsissutissaq, atuartitsissutissanit nalinginnaasunit nunalerinermit (kulturimik nunalerineq), oqaluttuarisaanermit aammalu ullutsinni pisartunit / inuiaqatigiilerinermit sammisassanit nalunngisassanik piginnaasassanillu imaqqarpoq.

Atuartitsissutissami tamakkiisumik inuit, piffissami sumiiffinnilu, qanoq ilioriaasii ataatsimooqatigiittarnerilu sammineqarput atuartitsissutissallu taamaattuunermigut atuartitsissutissani atuartitsissutissanilu qanitariissuni kulturi inuiaqatigiillu pillugit imarititaasut katersuuffigai.

Atuartitsissutissap immikkukajaaq ittumik atuartitsissutissat, upperisarsiorneq isumalioqqis-saarnerlu aammalu atuartitsissutissaq inuttut inerikkiartorneq oqaatsinillu atuartitsissutissat kulturimut tunngasortai, attuumassuteqarfigai. Ilanngullugu teknologimi pinngortitamillu nunalerinermit sammisassaasunut atassuteqarluinnarpoq.

Taamaattumik pissusissamisoortuussaaq atuartitsineq tamakkununnga attuumassuteqartillugu atuartitsissutissat akimorlugit ingerlatsisarneq atuartitsinermit atornerqartassappat, taamaaliornermi ataatsimut paasinninneq atuartitsissutissallu ataasiakkaat imminnullu qanitariissut tunaartari-saannik isiginninnermik qimatsinnginnissaaq angujumallugu pigiinnarumallugulu.

Ilikkagaqarniermi isiginnittaatsit suleriaatsillu

Inuiaqatigiilerinermi atuartsissutissat siunertaasa pingaaruteqartut ilagaat, atuartut pitsaasumik imminnut isigisinnaalernissaminut ineriartortitsisinnaanissaat sanarfisinnaalernissaallu namminerlu kulturiminnut inuiaqatiminnullu tatiginartumik atassuserneqarnissaat, taamaattuuner-mikkut inunnik allanik, kulturinit inuiaqatigiinnillu allaneersunik, naapitsisarsinnaanissaat siunissaminnullu ammasuullutik imminnullu upperalutik ornigaqarsinnaalernissaat.

Inuiaqatigiilerineq nalunngisassanik pissarsiniarnerinnaangilaq aammali atuartsissutissaa-voq, piginnaasassanik pingaaruteqartunik soorlu paasissutissanik katersinermik passussinermillu, tunngavilersukkamik nalilersuiner-nik, nammineerluni isummersornernik taamaaliornermilu inuiaqatigiit akornanni kingunilimmik isummersoqataa-nermik aalajangiiniaqataa-ner-niku, siunertaqarlunilu imaqarluninartuq.

Pereersunik nalunngisaqarneq aqutugalugu, inuit inooreersimasut maannakkullu inuusut ata-qatigiissinneqalersarput, taamatullu nalunngisaqarneq, maannakkut inuunerup paasineqarnissaa-nut siunissamilu inuiaqatigiit qanoq ittuunissaannik qanorlu ineriartortinneqarnissaannik kissaa-teqarluni isumaliuteqarnermi, sakkussaalluarpoq. Tamatumunnga ilaatillugu kulturit inuiaqati-giillu allat maannakkut piusut nalunngisaqarfiginissaat, inuit assigiissutaannut, assigiinngissu-taannut inuillu ataatsimut inooqatigiittarnerannut assigiinngitsunut paasinnikkiartornermi kiisalu immi-nut ilisimaariner-mut siunissamullu eqqarsarner-nut tunulequtaasinnaasutut, ingerlavissaa-luarlunilu sakkussaavoq.

Inuiaqatigiilerinermi suleriaatsit, inuiaqatigiinnut kulturimullu tunngasutigut qanoq iliuseqar-sinnaalernermik piginnaassuseqalernissamut, atuartunilu namminersorsinnaalerniarluni piginnaa-saqaleriartornissamut, aqutissatut inissisimapput. Ingerlaavartumik atuartut paasissutissanik katersinermikkut, aaqqissuiner-mikkut isummersuiner-mikkullu piginnaassutsitik, isummaminnik aaqqiisnaanissamin-nut tamannalu tunngavigalugu takussaasumik qanoq iliuseqarsinnaaler-nermikkut kinguneqartitsisinnaalernissamin-nut sungiusaatigissavaat.

Ilikkagassatut pilersaarutit ator-neqarnissaannut ilitsersuut

Ilikkagassatut pilersaarusiaq ammukaartunngorlugit sisamanut immikkoortiterlugu, ataani taku-neqarsinnaasutut, inississorneqarsimavoq

<i>Ilikkagassatut anguniagas-sat</i>	<i>Atuartsinissamut siunnersuutit</i>	<i>Naliliinissamut siunnersuutit</i>	<i>Atortussatut siunnersuutit</i>
Imm. 1-imiit 5-imut		Imm. 1-imiit 5-imut	
<p>Immikkoortumi uani atuartsissutissami pingitsoorani ilikkagassatut anguniagassat immikkoortunut tallimangorlugit tulleriaarneqassapput:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inuiaqatigiilerineq • Qanga maannalu kulturi inuiaqatigiillu • Naalakkersuinikkut, inat-siseqarnikkut eqqartuussi-veqarnikkullu aaqqissuus-saaneq • Aningaasaqarneq, inuus-sutissarsiorneq teknologilu • Silarsuatsinni avatangiisit 	<p>Immikkoortumi uani atuartsinermi suliaasasinnaa-sunut, - ingerlatsinernut, -periaatsinullu siunnersuutit nalunaarsorneqassapput, taakkualu ilikkagassatut anguniagassanut ataasiak-kaanut ilikkagassatullu anguniagassanut immik-koortukkaartunut tunngatin-neqassapput. Siunnersuutit ilikkagassatut anguniagassat anguniarlugit qanoq inger-latsisoqarsinnaa-neranik assersuutaapput siunnersuu-taannaallutillu.</p>	<p>Immikkoortumi uani naliliinissamut siunnersuutit, ammukaartumi siullermi, ilikkagassatut anguniagas-sat eqqartorneqartut tunngavigalugit suliarisassat, allatorneqassapput. Siunnersuutit ilikkagassatut anguniagassanik tunngave-qarluni qanoq naliliisoqar-tarnissaanik assersuutaap-put siunnersuutaannaalluti-lu.</p>	<p>Immikkoortumi uani ilin-niartitsinermi atortussatut siunnersuutini allattuiso-qassaaq – tamatumani eqqarsaatigineqarput ator-tussat atuartunit ator-neqarsinnaasut ilinniartitsisumil-lu ator-neqarsinnaasutut siunnersuutit. Siunnersuu-tit, atortussat sorliit suli-nermi ator-neqarsinnaaner-nik, ilitsersuutaannaapput.</p>

Ilikkagassatut anguniagassat

Ilikkagassatut anguniagassat, atuarfimmi atuartitsissutini atuartitsissutinilu qanitariissuni alloriarfiit siunertaat aamma atuartitsissutit siunertaat kiisalu ilikkagassatut anguniagassat pillugit Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaanni nassaassaapput. Ilikkagassatut anguniagassat taamaalillutik, alloriarfiit atuartitsissutissallu anguniagassartaattulli Naalackersuisunit aalajangersagaapput taamaattuunermikkullu pinngitsoorani, nunalu tamakkerlugu, atuartitsinerup imarisasaanik assigiissaarisutaallutik.

Ilikkagassatut anguniagassat atuartitsinermi imarititassanut toqqartuinermi aallaaviussapput, taakkuuppullu atuartut atuartinneqarnerminni pissarsisarnerinik naliliinissamut tunngaviusussat.

Ilikkagassatut anguniagassat alloriarfinni ataasiakkaani naammassinninnermi piginnaasassat killiffissaattut nalunaarsorneqarsimapput oqaasertaliorneqarnerminnilu oqaaseqatigiit ukua siulliit naggataattut oqaasertalerneqarsimallutik: *Atuartut akullerni atuarnerminnik naammassinninneranni naatsorsuutigineqarpoq...*”.

Alloriarfinni pingasuusuni tamani ilikkagassatut anguniagassat tallimanut immikkoortinneqarsimapput ukuuppullu:

- Inuiaqatigiilerineq

Qanga maannakkullu kulturi inuiaqatigiillu

Naalackersuinikkut, inatsiseqarnikkut eqqartuussiveqarnikkullu aaqqissuussaaneq

Aningaasaqarneq, inuussutissarsiorneq teknologilu

Silarsuatsinni avatangiisit

Immikkoortortat immikkuualuttunut avissaartinneqarluinnarsimasutut immikkoortiterneqarsimanngillat atuartitsissutissarli pillugu ataatsimut isiginninnermi, assigiinngitsutigut isiginninnernik takutitsiniarnertut paasisariaqarlutik. Taamaalilluni immikkoortortat tullerriiarneqarneri atuartitsissutissami pingaarnersiuermik, imaluunniit atuartitsissutissap atuartitsissutigineqarnissaani tullerriiaarinissamik isumaqartinneqanngillat. Ataatsimut isiginninneq atorlugu immikkoortortaniillu assigiinngitsunit ilikkagassatut anguniagassat ilanngussorlugit, ilinniartitsineq ingerlanneqartuassaaq.

Aamma immikkoortortat iluanni ilikkagassatut anguniagassat taamatut tullerriiaarneqarsimaneri imatut paasineqassanngillat, taamatut tullerriiaarinermi atuartitsissummi pingaarnersiuisoqarsimasoq atuartitsissutissamiluunniit ajornarsiartuartaatsisoqarsimasoq. Ilinniartitsisup nammineerluni qinigassaraa, piffissami ingerlatsiviusumi atuartut pisariaqartitaat soqutigisaallu aallaavigalugit oqimaaqatigiissaarinissani tullerriiaarinissanilu.

Inuiaqatigiilerineq

Immikkoortortami tassani ilikkagassatut anguniagassat atuartut, apeqqutinik ajornartorsiutinillu kulturimut inuiaqatigiinnullu tunngasunik, tigussaasumik suliaqarsinnaaneritun tunngasut katersorneqarsimapput. Atuartut apeqqutinik inuiaqatigiinni pisartunut tunngasunik takunnissinnaanerit, nammineerlutik erseqqissaasiorsinnaanerit oqaasinngortiterisinnaanerallu tamatumunngalu ilanngullugit paasissutissanik katersisinnaanerit, nassuiaasinnaanerit, nalilersuisinnaanerit, misissueqqissaarsinnaanerit paasissutissanillu saqqummiussisinnaanerit kiisalu inuiaqatigiinni oqallinnermi isummersornermilu peqataasinnaanerit tunngavileriartuuarneqassapput. Immikkoortortami tassani ilikkagassatut anguniagassat taamaalillutik, ilikkagassatut anguniagassat allat akulerunneqarlutik suliarineqarnissaanni, tunngaviusumik suleriaasissatut ilikkartinneqartussaapput.

Qanga maannalu kulturi inuiaqatigiillu

Immikkoortortami tassani ataatsimut isiginninnikkut ilikkagassatut anguniagassat, inuuniarnermi atugassarisat allanngorartarnerinik ineriartortarnerinillu kiisalu kulturit inuiaqatigiillu aqqissu-gaunerisa pissutsimikkut piffissallu ingerlanerani allanngoriartortarnerinut tunngassuteqartut katersorneqarsimapput. Taamaalilluni immikkoortortami tassani immikkoortortani tulliuttuni ilikkagassatut anguniagassat sammineqartussat aamma ilanngunneqarsimapput.

Naalackersuinikkut, inatsiseqarnikkut eqqartuussiveqarnikkullu aqqissuussaaneq

Immikkoortortami tassani ilikkagassatut anguniagassat, erseqqissumik piffissani assigiinngitsuni nunarsuarmilu sumiiffinni assigiinngitsuni naalackersuinikkut aqqissuussinernik aammalu inuiaqatigiinnik naalagaaffinnillu pilersitsinernik tunngassuteqartunik imaqartut katersorneqarsimapput.

Aningaasaqarneq, inuussutissarsiorneq teknologilu

Immikkoortortami tassani ilikkagassatut anguniagassat, erseqqinnerusumik aningaasaqarnermut tunngasunik ingerlatseriaatsit inuutissarsiornermillu ilusilersuinerit tamakkualu sunik iluaquteqarluni ingerlanneqarnerinut tunngassuteqartut katersorneqarsimapput. Ilanngullugit ilikkagassatut anguniagassani eqqartorneqarput atassuteqatigiittarnerni periaasiusartut – tassanilu ilaatinneqarlutik ullutsinni takkorliuussiniartarnermi atortut paasisutissiisarnermilu periaatsit.

Silarsuatsinni avatangiisit

Immikkoortortami tassani ilikkagassatut anguniagassat, nunarsuarmi pissutsinut alakkartigassanut inuiaqatigiillu assigiinngitsut nunarsuarmi qanoq siaruarsimaneramik nalunngisassanut ilisimasanullu tunngassuteqartut katersorneqarsimapput. Immikkoortortami tassani ilikkagassatut anguniagassanik suliaqarnermi, ilikkagassatut anguniagassat pinngortitamilu nunalerinermi ilikkagassatut anguniagassat, pinngortitalerinerup ataaniittut, sapinngisamik ataqatigiissaarneqarsimapput.

Atuartitsinissamut siunnersuutit

Atuartitsinissamut siunnersuutini, atuartitsinermi periusaasinnaasut assigiinngitsut aamma suliarineqarsinnaasut ilaatigullu atuartitsinerup naammassillugu ingerlanneqarsinnaaneramik siunnersuutaasut allaaserineqarsimapput, siunnersuutillu tamakku, ilikkagassatut anguniagassat anguniarnerinermi sulinerim, atornerqarsinnaapput.

Ilikkagassatut anguniagassat ilinniartitsinermilu periusissat tamatigut illugiissitaanngillat. Ilikkagassatut anguniagassat ilaannut atuartitsinissamut siunnersuutit arlaqarput, ilaatigullu atuartitsinissamik siunnersuutit ataasiakkaat ilikkagassatut anguniagassanut arlaqartunut tunngatinneqarlutik. Atuartitsinissamut siunnersuummi immikkoortortat allat ilikkagassatut anguniagassartaannik atuisoqarsimappat, ilikkagassatut anguniagassat pineqartut equngasunik naqinnilerlugit ilikkagassatut anguniagassanut pineqartunut ilaatillugit allanneqarsimassapput immikkoortortanillu sorlernit pissarsiarineqarsimanerat nalunaarneqarsimassalluni.

Atuartitsinissamut siunnersuutaasut tamakkiisuunngillat, paasisariaqarlutilli atuartitsinerup qanoq aqqissorneqarsinnaaneramik assersuutitut isumassarsiorfiusinnaasutullu.

Siuliani oqaatigineqareersutut ilikkagassatut anguniagassani nalunaarsorneqarpoq atuartut alloriarfinnik naammassininnerminni nalunngisassanik piginnaasassanillu sorlernik pissarsiaqareersimanissaat. Atuartitsinissamut siunnersuutit tamakkiisumik alloriarfiit iluini atuartut ukioqassuassannut naapertuuttunngorlugit aqqissorneqarsimanngillat. Taamaattumik pisariaqarsinnaavoq,

atuarfiit ilinniartitsisullu ataasiakkaat atuartitsinermi ilikkagassatut anguniagassat aggulunerinik namminneq iluarsartuussisinnaasarnissaat, taamaaliornermikkut atuartitsinissami ingerlatsinissat atuartut ukiuinut pisariaqartitaannullu naapertuuttumik aqqissorlugit ingerlassinnaajumallugit. Erseqqissarneqassaaq siunnersuutit missingersersuutaannaammata, taamaattumillu ilinniartitsisup nammineerluinnarluni misilittakkani naliliininilu tunngavigalugit nammineq suleriaasissani suleriaasissatut siunnersuutigineqartunit tigusiffigalugu, naleqqussarlugu, ilaartorlugu luunniit aqqissorsinnaammagu suleriaasissanilluunniit allarluinnarnik taarsersinnaammagu.

Naliliinissamut siunnersuutit

Naliliinermi periusissatut siunnersuutaasut atuartitsinermi periusissat assigalugit ilikkagassatut anguniagassat ilaannut tunngatitanik naliliinissamik siunnersuutit arlaqartunik ilaqarput, ilaattigullu naliliinissamik siunnersuutit ataasiakkaat ilikkagassatut anguniagassanut arlaqartunut tunngatinneqarlutik ilusilersugaapput.

Naliliinissamut siunnersuutit ataatsimut isiginninnertut ilaatigut ilusilerneqarsimasinnaapput imaluunniit ilinniartitsissutissamut aalajangersimasumut ataatsimut/ aalajangersimasunulluunniit arlalinnut tunngatinneqarsinnaallutik. Tamatigullu ilikkagassatut anguniagassanut attuumassuteqarput.

Naliliinissamut siunnersuutit ilinniartitsinermi suleriaasissanut siunnersuutitulli missingersersuutaannaapput isumassarsiorfigineqarsinnaallutillu.

Naliliinissamik siunnersuusiata ilaat ilinniartitsisup sunik alaatsinaataqarnissaanik tullerriaarinnikkut taakkartuinerupput, ilaalli annertunerusumik atuartut qanoq iliuseqartarnermikkut apequtinulluunniit akissuteqartarnermikkut il.il. nalunaartarnissaannik piumasaqaatitaqarlutik.

Atuartsinermi atortussatut siunnersuutit

Atuartsinermi atortussatut nalunaarsorneqarsimasut ilinniartitsisunit atuartunillu atugassaapput.

Saqqummersinneqarsimasut kalaallisuut pisariaqartitat tamarmik ilanngunniarneqarsimapput. Tamatumunnga ilanngullugu erseqqissarneqassaaq atortussat toqqartorneqarnerini saqqummersitanik ataasiakkaanik pitsaassusilersuilluni nalilersuisoqarsimanngimmat. Atortussatut nalunaarsorneqarsimasut taamaalillutik atortussatut atorineqarsinnaasutut ilusilikkatut nalilerneqarsimapput, taamatullu nalunaarsuisimaneq saqqummersitap saqqummersitanut allanut naleqqiullugu pitsaaneruneranik naliliinerunngilaq.

Taamaattumik atortussatut nalunaarsorneqarsimasut tamakkiisutut isigineqassanngillat tamannalu tunngavigalugu atuarfiit ilinniartitsisullu kajumissaarneqarput ingerlaavartumik nammineerlutik atortussanik ujarlertaqqullugit, taamaaliornermikkut atuarfiup atuartsissutissatut atortussaatai nutarterneqartuaannartooqqullugit.

Tapiliusaaq

Ilikkagassatut pilersaarutip kingornani tapiliusaaq una malinnaatinneqarpoq:

C1: Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanera pillugu atuakkiat.

Alloriarfinni tamani pingasuusuni inuiaqatigiilerinermi ilikkagassatut anguniagassat

Atuartut <i>nukarlerni</i> atuarnermi nnik naammassinninneranni naatsorsuutigineqarpoq	Atuartut <i>akullerni</i> atuarnerminnik naammassinninneranni naatsorsuutigineqarpoq	Atuartut <i>angajullerni</i> atuarnerminnik naammassinninneranni naatsorsuutigineqarpoq
Inuiaqatigiilerineq		
<ul style="list-style-type: none"> • inuiaqatigiinnikkut kultureqarnikkullu pissutsit maluginiarsinnaallugillu aper-suusersinnaassagaat • inuiaqatigiinni kulturinilu assigiinngitsuni ulluinnarni inuuniar-nikkullu atugassarititaasut pillugit eq-qarsaatersuuteqarsinnaallutillu piffissa-ni assigiinngitsuni atortunik tigussaasu-nik, assilissanik, naqita-nik allaaserisa-nik naannerusunik, qarasaasiakkut at-taveqaatini tusa-gassiiviit il.il., sammis-a-qarlutik suliaqarsinnaassasut • saqqummerninnetqartarlutik sanaar-torneqartuni piviusuusaartitat p iviusullu assigiinngissuteqarneri eqqumaffigissa-gaat • inuiaqatigiit kulturillu pillugit ili-simalikkatik misigisatillu oqalutta-riarsornikkut saqqummiussinnaal-lugillu eqqarsaatigilluakkamik er-sersitsinikkut oqaluttuarisinnaassagaat, soorlu assersuutinik takussutissiornik-kut, nipititikkamik katitikkanilluunniit assilialiornikkut, ilaagassiornikkut, isi-ginnaartitsissuteeraliornikkut, il.il. • silarsuarmi avatangiisitsinni ulluin-narnilu nalaatsortumik pisartunik pis-i-masunillu pingaaruteqartunik misigis-i-masaminnik oqaluttuarsin-naassasut • atuaqatigiinni atuarfimmilu ajornar-torsiutit ataatsimoorussat pillugit oqal-lissinnaassasut, aaqqiissutissanillu siunnersuuteqarlutillu misilii-sinnaassasut 	<ul style="list-style-type: none"> • apeqqutit ajornartorsiutillu kulture-qarnerup inuiaqatigiinnerullu iluini pis-sutsinut tunngasut suussusii ataatsimut nassuiaassersorsinnaallugillu immik-koortinnissaat ilikkar-simassagaat • paasissutissiiviit assigiinngitsut apeq-qutinik imaluunniit qulequtta-nik sam-misaqarnermi paasissutis-sarsiorfigalugit ujaruiffigisinnaal-lugillu katersuiffigisinnaassagaat • paasissutissiisutigineqartut assi-giinngitsut tutsuiginassusiat atuut-tussaaitaassusaallu isumaliuter-suutigisinnaassagaat • apeqqutit ajornartorsiutillu pisariisut nassuiaatissartaat assigiinngitsut isuma-liutersuutigisinnaassagaat oqallisigalu-gillu • tusagassiinermi assigiinngitsunik ersersitseriaatsinik assigiinngitsunillu pissarsiarineqartunik iluarsar-tuussillutillu saqqummiisinnaassasut • najukkami nunallu tamalaat akornanni ajornartorsiutigineqartut pillugit ataat-simoorussamik misissuisinnaallutillu isummerfiginnissinnaassasut ajornar-torsiutillu aaq-qiissutissarsinissaanut pilersaarusioqataallutillu oqalliseqataa-sinnaassallutik 	<ul style="list-style-type: none"> • inuiaqatigiinni kulturikkullu pissutsi-nut tunngatillugu apeqqutit nalingin-naasunullu tunngasut nam-minneerlutik ilusilersorsinnaassagaat, ersarissarlugit killilersorsinnaassagaat toqqartorsin-naassagaallu • nammineerlutik paasissutissanik, apeqqummut ajornartorsiummul-luunniit isummernerit assigiin-n gitsut qulaajaavigineqarnissaannut atugassa-nik toqqartuisinnaassasut, katersisin-naassasut aaqqiissuisin-naassasullu • apeqqummut ajornartorsiummul-luunniit tunngatillugu paasissutis-sanik pissarsiviit pingaarnerit pi-gaanninnerillu tutsuiginassusiat nali-liivigisinnaallugillu sanilliussi-sinnaassagaat • apeqqummut ajornartorsiummul-luunniit tunngatillugu paasissutis-sanik katersorneqartunik misis-sueqqissaarsinnaassasut aamma nas-suiaataasinnaasunik nassuiaa-taasinnaasullu periarfissaannik assi-giinngitsunik oqallissinnaallu-tillu oqaasissiorsinnaassallutik • apeqqummut ajornartorsiummul-luunniit suliaqarnermi sammisamik inernerinik saqqummiisinnaassasut isummernerminnullu tunngavigisatik saqqummiussinnaassagaat, saqqum-meeriaatsillu assigiinngitsut atorlugit nassuiaasinnaassasut • nunagisami nunarsuarmilu ajornar-torsiutigineqartunik maannakkut soqu-tiginaatilinnik ataatsimoorus-samik misissuineramik ingerlatsinnaallutillu isummerfiginnissinnaassasut aamma ajornartorsiutigineqartut aaqqiissutis-saat pillugit oqallinnermut peqataanis-saq siunnerfigalugu pilersaarusiorsin-naassasut pilersaarusiallu piviusunngor-tillugit ingerlatsisinnaassasut

Atuartut <i>nukarlerni</i> atuarnermi nnik naammassinninneranni naatsorsuutigineqarpoq	Atuartut <i>akullerni</i> atuarnerminnik naammassinninneranni naatsorsuutigineqarpoq	Atuartut <i>angajullerni</i> atuarnerminnik naammassinninneranni naatsorsuutigineqarpoq
Qanga maannalu kulturi inuiaqatigiillu		
<ul style="list-style-type: none"> • inuiaqatigiit akunnerminni imminnut qanoq pisariaqarteqatigiinnerat pisariaqartitalu ataatsimoorussat naammassiniarlugit qanoq tapersersueqataasarnersut • Kalaallit Nunaanni najukkanilu ataasiakkaani inuiaqatigiit akornanni kulturreqarnikkut assigiingiaarnerit maluginiarsinnaassagaat • nunani allani meeqqat ulluinnarni inuunerat inuuniarnikkullu atugassariisaat ilisimasaqarfigissagaat • namminneq kinguaariit pinngorfimmik allattorsimaffii ilisimasaqarfigissagaat • qangaanerusoq najukkani ataasiakkaani inuiaqatigiit akornanni inuuniarnikkut atugassarititaasimasut ilisimasaqarfigissagaat, soorlu inuit utoqqalisut oqalutuussineri aqqutigalugit • najukkani oqaluttuarisaaneq ilisimassagaat, soorlu itsarnitsanik nalunaarsuinerit aallaavigalugit • kalaallit itsaq oqaluasaarutaasa oqalutuatoqaataasalu inuusimaneq pillugu sutigut maanna inuunitsinnut oqalutuussinnaaneraatigut eqqarsaatersorfigisimassagaat • qanga nunani allani inuuniarnikkut ulluinnarnilu atugassarititaasimasut sammisaqarfigisimassagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • ullutsinni allat kulturiinersut kalaallit kulturiannut ilanngussimasut sunniutaat ilisimasaqarfigissagaat • inuiaqatigiit kulturikkut inuunertik pigiinnarumallugu inerisarumallugulu qanoq iliortarneri ilisimasaqarfigissagaat • inuit ataasiakkaat inuillu ataatsimoorullugit pisariaqartitaat naammassiniarlugit, inuiaqatigiinni sullissiviit namminersortunit pisortanillu ingerlatat, suliniaqatigiiffiit suliffeqarfiillu tapersersueqataallutik qanoq pilersueqataasarnersut ilisimasaqarfigissagaat • nunarsuarmi sumiiffinni assigiingitsuni ulluinnarni inuuneq, inuuniarnikkut atugarisat inuiaqatigiinnilu pissutsit assigiingitsut imminnut sanilliusinnaassagaat, matumani ilanngullugit naggueqatigut inuit nunallu inoqqaavi allat • oqaluttuarisaanerup ineriartornerani pisimasunik tulleriinnilersuilluni piffisalersuineri ataatsimut isiginnissinnaassasut suliarinnissinnaassasullu • Kalaallit Nunaata inuttaqassusiata kulturinillu siullerpaanit thulekulturi-mut qallunaatsiaanullu tunngasut pingaarnersutigit ilisimasaqarfigissagaat • kulturinut inuiannullu allanut attaveqartarsimanerit siulliit, arfanniaqarnerup nalaani, sunniutaat pingaarnersut ilisimasaqarfigissagaat • Kalaallit Nunaata 1721–miit nunasiaataalernerata oqaluttuarisaanerani pisimasut nunasiaataalernerullu kulturimut inuiaqatigiinnullu sunniutai pingaarnersut ilisimasaqarfigissagaat • qallunaatsiaaqarnerup nalaaniit ullumimut inuiaqatigiinnut Kalaallit Nunaata attavigisarsimasaanut, kulturikkut inuuniarnikkullu atugassarititaasarsimasut pillugit ilisimasaqassasut • nunarsuarmi sumiiffinni assigiingitsuni itsarsuaq kulturitoqqatigut inuiaqatigeeriaatsikkullu ineriartortitsisarnersut assigiingitsut ilaat, assersuutigalugu Akullersuup imartaata eqqaani, Asiami, Afrikami imaluunniit Amerikami qiterlermi kujallermilu kulturitoqqat siuarsimasuusimasut pillugit ilisimasaqassasut 	<ul style="list-style-type: none"> • kalaallisut kinaassuseqarneq kultureqarnerlu pillugit paasinmittaatsit assigiingitsut misissuiffigeqqissaarsinnaallugillu nalilersorsinnaassagaat • inuiaqatigiit kalaallit kalaallilu kulturiata inuiaqatigiinni nunat tamalaat akornanni inissisimaffeqarnera paasisaqarfigissagaat • inuiaqatigiit assigiingitsut kultureritk attatiinnarniarlugu ingerlateqqinniarlugu qanoq iliuuseqartarnersut aamma allannguutaasunut qanoq naleqqussartarnersut ilisimaarissagaat • eqqumiitsuliornikkut ersersitat, qanoq kulturerisamik ersersitsisuusarnersut ilisimasaqarfigissagaat • inuit ataasiakkaat pisariaqartitaat pisariaqartitalu ataatsimoorussat inuiaqatigiinni assigiingitsuni qanoq naammassiniarneqartarnersut ilisimasaqarfigissagaat • inuiaqatigiit akornanni pisartut pingaarutillit qaqugukkulluunniit ineriartornerup ingerlanerata ilagisaatut paasinissinnaassasut • 1850 –miit ullutsinnut Kalaallit Nunaanni Qallunaallu Nunaanni kulturikkut inuiaqatigiissutsikkullu ineriartorsimaneq ilisimasaqarfigissagaat

Atuartut nukarlerni atuarnermi nnik naammassinninneranni naatsorsuuti-gineqarpoq	Atuartut akullerni atuarnerminnik naammassinninneranni naatsorsuuti-gineqarpoq	Atuartut angajullerni atuarnerminnik naammassinninneranni naatsorsuuti-gineqarpoq
Naalackersuinikkut, inatsiseqarnikkut eqqartuussiveqarnikkullu aaqqissuussaaneq		
<ul style="list-style-type: none"> • atuarfimmi najukkamilu pisussaaffitik piginnaatitaaffitillu ilisimassagaat • najukkani inuiaqatigiit suliffeqarfiutaat, atuarfiit siulersuisui, nunaqarfiit aqutsisui kommunalbestyrelsit peqatigiiffiillu ilisimasaqarfigissagaat, aamma atuartut ataatsimiitsitaliaat, taakkua suliassaar pisinnaatitaaffiillu ilisimasaqarfigissagaat • Kalaallit Nunaanni naalackersuinikkut oqartussaaqatigiissuseqarneq maluginiarsinnaassagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • kommunalbestyrelsit, naalackersuisunut inatsisartunullu ilaasortat oqartussaaffii suliassaallu ilisimasaqarfigissagaat • Kalaallit Nunaata inatsiseqarnikkut inissisimaneq aqutugalugu naalagaafeqatigiiffiup ilagigaa paasisimassagaat • meeqqanut inuuniarnikkut atugassaritaasut p isinnaatitaaffiillu pillugit nunat tamalaat akornanni suleqatigiittoqarnera ilisimasaqarfigissagaat • ilaqutariinnerup inuiaqatigiinni aaqqissusseriaatsit atuunnera pillugu ilisimasaqassasut • inuit qanga nunap inoqqaavisut ilaqutariittut inuiaqatigiittullu aaqqissuussaanermikkut ilusilersugaanerat ilisimasaqarfigissagaat • qanga ullutsinnilu inuiaqatigiinnikkut aaqqissuusseriaatsit misissorsinnaallugillu imminnut sanilliussinnaassagaat • europamiut ilisimasassarsiorlutik angalasarsimanerini pisimasut pingaarutillit nunarsuullu immikkoortuini allani europamiut nunasiaateqarsimanerat pillugu ilisimasaqassasut, tamatumunnga ilaapput Amerikap avannarliup nunasifigineqarsimanera 	<ul style="list-style-type: none"> • Namminersornerulluni Oqartussaane-rup inatsisitigut tunngavii, matumani eqqartuussiveqarnermut nunanullu allanut politikkeqarnermut Namminersornerullutik Oqartussat pisinnaatitaaffii ilanngullugit ilisimasaqarfigissagaat • Kalaallit Nunaanni inatsisartuni qinikkaat amerlanerussuteqarneq tunngavigalugu oqartussaaqatigiinnermik qanoq ingerlatsinerat paasisimasaqarfigissagaat, aamma partiit aaqqissuussaasumillu soqutigisaqatigiiffiit naalackersuinnermut Kalaallit Nunaannilu isumanik pilersitsisarnermut aalajangigas-sanillu aalajan gisarnermut taakkua qanoq sunniuteqartarnersut ilisimasaqarfigissagaat • nunat tamalaat akornanni suleqatigiinnermi Kalaallit Nunaata inissisimanera ilisimasaqarfigissagaat, tassunga ICC, Nunat Avannarliit Suleqatigiiffiat aamma FN ilanngullugit ilisimasaqarfigissagaat • nunat tamalaat akornanni naalackersuisutigoortumik suleqatigiinneq, tassunga FN, Nato, EU, Europaráði aamma Nunat Avannarliit Ataatsimiitsitaliaat ilanngullugit ilisimasaqarfigissagaat • nunat tamalaat akornanni, naalagaaffinnut pituttorsimangitsumik, inuit pisinnaatitaaffii, avatangiisit, il.il. soqutigisaqatigiiffiit suliniaqatigiiffii ilisimasaqarfigissagaat • Paarsisutoqqaniit Namminersornerulluni Oqartussaalerneq tikillugu naalackersuinikkut aaqqissuussaasumik ineriartorsimanerup pisimasuisa pingaarnerusortaat ilisimasaqarfigissagaat • ukiut 1900-kkut aallartilaarneranniit silarsuarmi silamiut oqaluttuarisaaneranni pisimasut pingaarnerit, tassunga sorsunnersuit nunallu tamalaat akornanni akerleriissutaasimasut pingaarnerit ilanngullugit ilisimasaqarfigissagaat • nunarsuarmi tamarmi ineriartornerullu taassuma oqaluttuarisaanikkut qitiusumik pisimasui pingaarnerit ilanngullugit, naalackersuinikkut aningaasarsior-nikkullu aaqqissuueriaatsit ilusaasa assi-giinngitsut allanngoriartorfiusumik ineriartorfiusimaneri pingaarnersiorlugit ilisimasaqarfigissagaat.

Atuartut nukarlerni atuarnermi nnik naammassinninneranni naatsorsuutigineqarpoq	Atuartut akullerni atuarnerminnik naammassinninneranni naatsorsuutigineqarpoq	Atuartut angajullerni atuarnerminnik naammassinninneranni naatsorsuutigineqarpoq
Aningaasaqarneq, inuussuti ssarsiorneq teknologilu		
<ul style="list-style-type: none"> • Kalaallit Nunaanni najukkamilu inuiaqatigiinni ingerlaatsit inuussutissarsiu-tillu assigiinngitsut ilisimasaqarfigissa-gaat • ulluinnarni inuuffigisaminni teknolo-giip tusagassiuutillu pingaarutaat eq-qumaffigissagaat • najukkat ataasiakkaat, nunat ataasiak-kaat, nunarsuullu sinnerani inuiaat im-minnut pinngitsoorsinnaanatit ataqati-giinnerat, eqqumaffigissagaat • inuussutissarsioriaatsit teknologii llu akornanni qanga ullumikkullu assi-giinngissutsit ilisimasaqarfigissagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalaallit Nunaanni tunisassiornermut inuussutissarsiornermullu tamatumunn-galu tunngatillugu pinngortitap tunnius-sinnaasaanik inuillu pilersitaannik pisa-riaqartitsineq ilisimasaqarfigissagaat • ullutsinni teknologiip aningaasarsior-nermut pingaarutaa ilisimasaqarfigissa-gaat, tamatumunnga assartuinikkut at-taveqaatitigullu aaqqissuussaaneq il-annullugit • tusagassiuutit inuit ulluinnarni inuun-e-rannut sunniuteqarnerat, inuillu tusa-gassiuutinut qanoq sunniisarnerat ilisi-masaqarfigissagaat, • Kalaallit Nunaanni nunasiaanerup nalaaniit ullutsinnut inuussutissarsiuti-tigut teknologii llu tungaatigut ineriartorsimaneq ilisimasaqarfigissagaat • pinngortitap tunniussinnaasaanik inuillu pilersitaannik tunngaveqartunik, ta-matumunngalu tunngatillugu nunar-suarmi sumiiffinni assigiinngitsuni pif-fissanilu assigiinngitsuni inuussutissar-siornikkut tunisassiornikkullu ilusiler-sugaasimanerit ilisimasaqarfigissagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornik-kut tunngaviit pingaarutillit ilisimas-a-qarfigissagaat, tassunga Kalaallit Nu-naanni tunisassiarineqartut nunallu niueqatigineqartut pingaamerit ilaapput • teknologiikkut ineriartornerup naalak-kersuinnermut, inuiaqatigiinnermut aningaasarsiornikkullu aaqqissuussaa-sumik ilusilersugaanerit sunniuteqar-nera ilisimasaqarfigissagaat • nunarsuarmi aningaasarsiornikkut ullutsinnilu aaqqissuariaatsit assigiinn-gitsut atuuttut ilisimasaqarfigissagaat, tassunga nunat pisuut piitsullu aggu a-taarisimaneri ilaapput • nunarsuaq tamaat isigalugu inuiaqatigiit siullerpaat aallarnerfigalugit ullutsinnut sanaartornikkut tunisassiornikkut inuussutissarsiornikkullu ilusilersue-riaatsit ineriartortitaas imanerisa killiffii assigiinngitsut pingaamerit ilisimas-a-qarfigissagaat
Silarsuatsinni avatangiisit		
<ul style="list-style-type: none"> • najukkami avatangiiserisanilu qa-ninnerpaani sammivissiorsinnaas-sasut • najugaqarfigisaq avatangiiserisaq, atuarfik eqqaalu nalunaatsungu a-nik nunap assingatut titartaganngor-lugu suliarisinnaassagaat • namminneq nunaqarfimmik, illo-qarfimmik kommuneqarfimmik Kalaallit Nunaata assingani su-miannersut aamma Kalaallit Nunaat nunarsuup assingani imaluunniit globusimi sumiannersoq takutissin-naassagaat • inuuffigisami inuup pinngortitallu pilersitaannik avatangiisit assigiinn-gissuteqarnerat eqqumaffigissagaat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalaallit Nunaata nunarsuullu 'nunap assingi' ilutsit assigiinngitsut ilisimallugillu atorsinnaassagaat • Kalaallit Nunaanni kommuneqar-fiit, illoqarfiit nunaqarfiillu annerit sumiinneri ilikkarsimassagaat • nunarsuup assingani sumiissutsit, imarpissuit nunarsuullu immik-koortortaasa sumiinneri, qaqqaqar-fissuit kuussuaqarfiillu aamma nu-nap immikkoortui nunallu sumi inissisimaneri ilisimassagaat • Kalaallit Nunaanni aamma nunar-suarmi sumiiffinni allani inuit na-jugaanni assigiinngitsuni pinngorti-tap inuillu namminneq pilersitaan-nik tunngaveqartut akornanni ata-qatigiissutsit paasisaqarfigissagaat • inuiaqatigiit avatangiisiminnik qanoq sunniisarnersut aamma nam-minneq avatangiisiminnit sunnigaa-sarnersut paasisimasaqarfigissagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • nunarsuup assingani qularnaatsu-mik ilisimasaqarlutillu atuisinnaas-sasut • aningaasarsiornerup inuussutissar-siornerullu ukiuni 20. – 21. århund-rede-kkunni Kalaallit Nunaanni nunassioriorsimanerit sunniute-qarsimaneq paasisimasaqarfigissa-gaat • ukiuni 20. – 21. århundrede-kkunni nunarsuarmi sumiiffinni assigiinn-gitsuni inuiaqatigeeriaatsini assi-giinngitsuni tamatumunngalu tunng-atillugu nunassioriorsimanerup ineriartorfiusimaneq tunngaviusi-masullu ilisimasaqarfigissagaat, tassunga illoqarfissuarmi inuiaqati-giinnerup pinngoriartors imanerit ilaapput • nunani ataasiakkaani nunarsuarmilu tamarmi, inuussutissarsioriaatsit tunisassioriaatsillu assigiinngitsut, kulturit inooriaatsillu pinngortitami avatangiisinik assigiinngitsumik sunniuteqartarsimaneri ilisimas-a-qarfigissagaat

Inuiaqatigiilerinermi ilikkagassatut pilersaarutit

*B: Ilikkagassatut anguniagassat aamma atuartitsinissamut,
naliliinissamut atuartitsinermilu atortussatut siunnersuutit*

Inuiaqatigiilerineq	
Ilikkagassatut anguniagassat	Atuartitsinissamat siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • apeqquutit ajornartorsiu-tillu kultureqarnerup inuiaqatiginnerullu iluini pissutsinut tunngasut suussusii ataatsimut nassuiaasorsorsinnaallugillu immikkoortinnissaat ilikkarsimassagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • Qulequttamik nutaamik suliaqalersilluni piareersarnermi atuartut namminersortillugit apeqquutinik ajornartorsiu-tillu ersersinniagassanik tunngavilersuisillugillu nassaartortikkitt. Atuartunut ilikkagassatut anguniagassaq ataaseq ilikkagassatulluunniit anguniagassat arlallit saqqummiullugillu nassuiaateqartigikkitt eqimattakkaartillugillu ilikkagassatut anguniagassanut ataasiakkaanut qulequtarineqarsinnaasunik tunngavilersukkanik saqqummiussuisikkitt. Atuartut saqqummiussinnginnerini atuakkanik atorniartarfimmi Internettimiluunniit isummassarsiornissaannut periarfissikkitt.
<ul style="list-style-type: none"> • paasissutissiiviit assigiingitsut peqquutinik imaluunniit qulequttanik sammisaqarnermi paasissutissarsiorfigalugit ujartuiffigisinnaallugillu katersuiffigisinnaasagaat 	<p>Alloriarfimmi atuartitsinermut atatillugu paasissutissarsiorfissaniit assigiingitsuniit paasissutissanik ujarlerneremut katersinermullu sungiusarneq ilinniartitsinermut ilaatinneqassapput. <i>Assersuutit tigussaasut takukkit immikkoortumi Qanga maannalu kulturi inuiaqatigiillu.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • paasissutissiissutigineqartut assigiingitsut tutsuiginassusiat atuuttussaataitaassusaallu isumaliutersuutigisinnaasagaat 	<p>Alloriarfimmi atuartitsinermi paasissutissarsiorfiit assigiingitsut paasissutissanik saqqummiussaasa tutsuviginassusaannik naliliiniartarneremut sungiusarneq ilinniartitsinermut ilaatinneqassapput. <i>Assersuutit tigussaasut takukkit immikkoortumi Qanga maannalu kulturi inuiaqatigiillu.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • apeqquutit ajornartorsiu-tillu pisariitsut nassuiaatissartaat assigiingitsut isumaliutersuuti gisinnaassagaat oqallisigalugillu 	<p>Apeqquutit ajornartorsiu-tillu assigiingitsunik nassuiaateqartinneqartut / isiginneriaaseqartinneqartut sammineqartillugit atuartut ingerlaavartumik qinnuvigisakkitt nalilersoqqullugu oqaatigeqqullugulu nassuiaat/isiginneriaaseq sorleq namminneq eqqortuujunnarsorineraat / uppernarnerusorineraat.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atuartut eqimattanut marlunnet agguaatikkitt eqimattallu tamaasa atortussanik, apeqquummut isiginnittaatsimulluunniit aalajangersimasumut, assigiingitsunik nassuiaatinik tunngavilersuutitalinnik ersersitsunilluunniit tunikkitt, (assersuutigalugu biologit aalisartut piniartullu, piniakkap aalisakkalluunniit aalajangersimasup qanoq annertutigisumik piniarneqarsinnaaneranut aalisarneqarsinnaaneranulluunniit isiginninneri naliliinerilu assigiingitsut). Eqimattat tamarmik immikkut namminneq suliaassaminni tunniunneqartuni nassuiaatinik isiginnittaatsiniluunniit tunngavilersuutaasunik taakkunungalu namminneq isummaminnik tullerriarinnikkut allattukkamminnik eqimattanut allanik isumalinnik suliaqartunut saqqummiisikkitt. Naggataatigut atuartut ataasiakkaartillugit nassuiaammut isummamulluunniit uppermanerusaminnut pingasunik tunngavissiorillugit saqqummiisikkitt.
<ul style="list-style-type: none"> • tusagassiinermi assigiingitsunik ersersitseriaatsinik assigiingitsunillu pissarsiarineqartunik iluarsartuussillutillu saqqummiisinnaassat 	<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut ataasiakkaartillugit eqimattakkaartillugilluunniit qulequttamat suliarineqartumut tunngavilersuutissat katersatik aaqqissorlisigitt atuaqatiminnullu tamakkuninnga saqqummiilik – paasissutissat suuneri tunngavigalugit makkua atortoralugit saqqummiussisoqarsinnaavoq <ul style="list-style-type: none"> - nammineq assiliartalersukkat pisariaqarpat allatanik nassuiaatitallit - nivinnagassiat/assilissanik katitikkat katersukkalluunniit namminersuutigisanik assiliartalersukkat, kisitsisit tunngavigalugit takussutissiat allatanik nassuiaatitallit - assingusuliaaqqat 3 dimensional-iusut - pisunik pisimasunilluunniit isiginnaagassiat - oqaluttariarsornikkut saqqummiussat atortussianik takuneqarsinnaasunik tapertaqartinneqartut - allakkatigut nalunaarusiat assitalersukkat. <p>Allattariarsorluni suliani assiliartalersuinermilu il.il. IT atorlugu sakkussarineqarsinnaasut soorlu allakkiorfiit, titartaaviit kisitsiviillu pisariaqartitat atorneqarsinnaapput.</p>

Inuiaqatigiilerineq	
Naliliinissamut siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Maluginiaruk atuartut apeqqummut ajornartorsiummulluunniit pisariaqartunik apeqqusersuisinnaanersut. Eqimattat saqqummiinerini apeqquteqarfigineqassapput qanoq iliornikkut apeqqutip/ajornartorsiutip nagguui tikinniarsimaneraat sinaakkusersorsimaneraallu ajornartorsiummillu/apeqqummik sinaakkusersuiniartarnerup siunertai oqallisigineqassapput. 	
<p>Alloriarfiup ingerlanerani atuartut tunngavilersuutissaminnik ujarlerfii ujarlersinnaassusaallu nalilersortuarneqassapput. <i>Assersuutit tigussaasut takukkit immikkoortumi Qanga maannalu kulturi inuiaqatigiillu.</i></p>	
<p>Alloriarfiup ingerlanerani atuartut tunngavigisat assigiinngitsut naleqasusiani uppersusianiillu apeqqusersuisinnaassusiat nalilersortuarneqassaaq. <i>Assersuutit tigussaasut takukkit immikkoortumi Qanga maannalu kulturi inuiaqatigiillu.</i></p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Maluginiaruk atuartut nassuiaatinik isiginnittaatsinillu assigiinngitsunik suliaqarnerminni eqqarsaatersuuteqarnerminnilu <ul style="list-style-type: none"> - nassuiaatit isiginnittaatsillu assigiinngitsut assigiinngissutaannik anertunerusutigut oqaatiginnissinnaanersut, - nassuiaatit isiginnittaatsillu assigiinngitsut paasisinnaaneraat pisariaqarpallu namminersuutigalugu tamakkununga tunngasunik nassuiaatinik isummanillu saqqummiussuisinnaanersut - nammineq isummersornissaminnut piumassuseqarnerusut tunngavigisatullu pingaarnerutitaminnik oqaatiginnissinnaanersut. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Maluginiaruk atuartut paasisutinik immikkoortiterinerminni saqqu miussuinerminnilu paasinartuliorsinnaanersut saqqummiussinermilu atortussat siunertamut tunngassuteqartut pitsaanerpaat toqqartorsinnaaneraat. 	<p>Scheuer, Carsten: "Avisiliorta". Atuakkiorkfik Ilinniusiorfik, 1998. <i>Atuagaq aviisiliornermut ilitsersuutaavoq imari-saasali ilaat nalunaarusianik allakkiorknermi assigisaannilluunniit sanaartornermi isumassarsiorfiusinnaapput assiliartalersuutaasinnaasortaqlutillu.</i></p>

Ilikkagassatut anguniagassat	Atuartitsinissamat siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • najukkami nunallu tamalaat akornanni ajornartorsiutigineqartut pillugit ataatsimoorussamik misissuisinnaallutillu isummerfiginissinnaassasut ajornartorsiutillu aaqqiissutissarsinissaanut piler-saarusioqataallutillu oqalliseqataasinnaassalutik 	<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut peqatigalugit ajornartorsiummik pisumik soqutiginaatilimmik toqqaagitsi. Atuartut pisoq taanna pillugu paasissutissanik katersitikkik – soorlu tusagassiuutiniit, apersuineriniit piareersariikkaniit, Nettimiit assigisaanniillu – nalilersorsiullu paasissutissiisut it uppernas-susii ilumuussusiilu. Taamaalioreerpata eqimattakkaartillugit siunnersuusiortikkik ajornar-torsiummik qanoq ililluni qaangiiniartoqarsinnaanersoq siunnersuutaallu atuaqataannut saq-qummiussortikkik. Atuaqatigiinni siunnersuutini pitsaaqutaasinnaasut pitsaanngequtaasin-naasullu oqallisigineqarnerini aqutsigit atuartullu ataatsimoorullugu isumaqatigiissutigisin-naasaannik siunnersuummik aalajangersaasikkik. Naggataatigut atuartut siunnersuumminnik qanoq iliornikkut saqqummiussinissaannut, soorlu atuartartut allakkiornikkut imaluunniit sumiiffimmi nuna tamakkerlugu aviisimut saqqummertartumut allagaqaateqarsinnaanerini, sumiiffimmi radiomut KNR-imulluunniit saaffiginissinnaanerini, qitiusumik pisortanut namminersortunut naalagaaffimmiluunniit taamaattunut, Nettimi oqallissinnaanermik piler-sitsiniarnermut il.il. piareersartikkik piviusunnortitsisillugillu. Tamatumunnga atatillugu atuartut taamaaliormerninni sumut saaffiginikkunik angusaqarnerpaasinnaanerannik oqal-liseqartikkik oqallisigigullu atuartut saaffiginissumminnut qanoq qisuariarfigineqarsin-naanerminnut akissuteqarfigi-neqarsinnaanerminnullu naliliisinnaanerat.

Naliliinissamut siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Oqallinnermi siunnersuummut tunngasut pitsaaqutit pitsaanngequtillu allattorsigit maluginiarullu atuartut pitsaaqutit pitsaanngequtillu paasilluarsimaneraat. 	

Qanga maannalu kulturi inuiaqatigiillu	
Ilikkagassatut anguniagassat	Atuartitsinissamut siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • ullutsinni allat kulturi ineesut kalaallit kulturiannut ilanngussimasut sunniutaat ilisimasaqarfigis-sagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • Atuartullu kulturip sunarpiaanera oqaloqatigiissutigisiuk. Kulturi isumaqarpa inuussutissarsiorneq, nerisartakkat, meeqqanut perorsaariaaneq, atisat, oqaatsit aamma/imaluunniit eqqumiitsulioriaasitoqqat? Atuartut kulturip suuneranut siunnersuutaannik saqqummiussuisikit siunnersuutaallu allattarfissuarmut allattukkit. Atuaqatigiit tallimanik arfinilinnilluunniit inuttalersukkanik eqimattakkaartikkat siunnersuutaasullu eqimattat amerlassusii naapertorlugit agguataarlugit. Eqimattat tamarmik apeqqutit agguanneqartut suliarilisisigit, soorlu atisaqarneq, inuussutissarsiorneq aamma oqaatsit apeqqutillu makkua apeqqutigiorukkit: <ul style="list-style-type: none"> - Maannakkut kulturit atuuttut allat atisaqarnerput, inuussutissarsutigit oqaatsigullu qanoq ilaartorlugillu kimissimatigivaat? - Kulturit tamakku suuppat? - Tamakkua ilaartuutaasut kimitsissutaasullu pitsaasuuppat imaluunniit pitsaanngitsuuppat? - Sunniunnerit tamakku qanoq iliornikkut pilersarpat? Eqimattani suliaqareernerme eqimattat suliaminnik saqqummiussuissapput eqimattallu tamarmik saqqummeereernerme eqimattat suliaat oqallisigineqassapput oqallinnermilu avataaniit kalaallit kulturiannik sunniinerit pitsaassusaannut pitsaanngissusaannullu isummat ersersinniarneqarlutillu pingaarnerutinneqassapput.
<ul style="list-style-type: none"> • inuiaqatigiit kulturikkut inuunertik pigiinnarumallugu inerisarumallugu qanoq iliortarneri ilisimasaqarfigis-sagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • Siuliani atuartitsinissamut siunnersuutaasut kulturip soorpiaanerani atuartut oqaloqatigalugit atuartitsineq aallanneruk. Immikkoortut eqqartorneqartut iluini kalaallit kulturiannut ilisarnaatit siunnersuuteqarfigilisisigit atuartullu siunnersuutaat allattarfissuarmut allattukkit. Siunnersuutit tamaasa oqallisigitikkat assersuutigalugu makkua apeqqutigisarlugit: <ul style="list-style-type: none"> - Ullumikkut qanoq atisalersortarpugut? - Atisani atukkatsinni kalaallit atisaat immikkuullarissutut akuusut qanoq iliorluta ineriartortillugillu pigiinnarsimavagut? - Ullunnarni sunik nerisaqartarpugut? - Nipilersuutit suut tusarnaartarpugut? - Qanoq iliorpugut kalaallit nereriaasii kalaallillu nipilersuutaat ineriartortinniarlugit pigiinnarniarlugillu? - Kalaallit kulturianni sunik avataaniit pissarsiarisimasatsinnik peqarpa siulittali kalaallit kulturiattut isigilersimasaannik, soorlu assersuutigalugit kalattuut, illut qisuit kristumius-suserlu? Namminerisamik kulturerisap pigiinnarneqarnissaata ineriartortinneqarnissaatalu pingaaruteqassusianik ataatsimut oqallinnermik suliaq naammassisiuk. • Assersuutigalugu Thailandimiit filmimik atuartut isiginnaaqatigikkat tassani isiginnaarsiuq kulturitoqqap kulturillu nutaap ataatsikkut ingerlaqatigiissinnaanerat. Atuartut qinnuigikkat sutigit thailandimiut kulturiat ineriartorsimanersoq tikkuartueqqullugit aammalu tikkuartuisikkat thailandimiut kulturitoqaat sutigit pigiinnarneqarsimanersoq. Thailandimiut kulturiat ullunnarnilu inuunerat pillugit nalunngilikyasi aallaavigalugit ataatsimoorlusi naggataarutigalugu oqalligitsi kulturip ineriartortinneqarnissaata pigiinnarneqarnissaatalu pingaassusii pillugit.

Qanga maannalu kulturi inuiaqatigiillu

Naliliinissamat siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Maluginiaruk atuartut paasisimanageraat kulturi suunersoq ingammillu kalaallit kulturiat suunersoq maluginiarullu atuartut nalunnginneraat ilisimaaralugulu ullumikkut kulturit allat sutigut kalaallit kulturiannut tunniussaqaarsimallutilu kimitsisimanersut. Atuaqatigiinni naggataarutaasumik oqallinnermi apeqqutit imaattut saqqummiussukkit: <ul style="list-style-type: none"> - Sooq kalaallit oqaasiisa, atisalersoriaasiata il.il. kulturinit allanit kiminneqarnerat pitsaasuaa / pitsaanngitsuaa? - Kiminneqarneq taamaattoq pinngitsoorneqarsinnaava? - Kulturit allat tunniussisarnerat kimitsisarnerallu ornignartuaa? Sooq? Sooq orniginartuunngila? 	
<ul style="list-style-type: none"> • Maluginiaruk atuartut piujuaannartitsinertut ineriartortitsinertullu takusinnaaneraat kammit kimmikkaallu ullumikkut atisatta ilagimmatigit, sapanngiorneq kalaallisuumi ineriartortitanilu allani nutaasuni atugaammata, nipilersuutit kalaallisuumi nutaanerit qilaatersornermik akoorneqartarmata il.il.. • Maluginiaruk atuartut paasinninnerminnik takutitaqarnerisut nammineq kulturereisap piginnarniarneqarnerata ineriartortinneqarneratalu ajoqutaannut, pitsaaqutaannut pisariaqartuutitaannullu. Imaattunik apeqquteqarit: <ul style="list-style-type: none"> - Sutigut nammineq kulturitoqap piginnarniarneqarnissaa pingaarnerpaatippisiuk? Suna pissutigalugu? - Sutigut nammineq kulturitoqap ineriartortinneqarnissaa pingaarnerpaatippisiuk? Suna pissutigalugu ? • Kulturereisap piginnarneqarnissaanut periutsinik atuartut tulleriarillutik nalunaarsuulik, soorlu oqaasitoqqat ilinriarneqarnerisigut, pissusitoqqat ullullu pingaartitat atuut-sinnerisigut. Atuartut angerflarsimaffiminniit kulturimut ersiutaasunik suusinnaasunik nassartikkat imaluunniit ilaqqutamik kulturimik piginnagaqarumallutik qanoq iliuse-risartagaannik oqaluttuartikkat. 	<p>Søgaard, Kristian: "LAKOTA et indiansk folk på den amerikanske prærie". Sarsuatitassiat, båndi ilinniartitsisumullu ilitsersuut atuartut suliassaannik assilisassartalik. Atuakkiorfik 1995.</p> <p>May, Robin: "Eqqillit Amerikkap Avannaani narsaannarsuarmit". Atuakkiorfik 1992.</p> <p>Holder, Robyn: "Australiami nunap inoqqaavi". Atuakkiorfik 1992.</p> <p>Pilersuiffimmi ataatsimoorluni katersuiffiup allatsitsivissataa: 42.0 - 46.6, 47.1 - 48.9 og 59.5 - 59.6 kiisalu 98.53 aamma 98.7</p>

Ilikkagassatut anguniagassat	Atuartitsinissamat siunnersuutit
<p>• inuit ataasiakkaat inuillu ataatsimoorullugit pisariaqartitaat naammassiniarlugit, inuiaqatiginni sullissiviit namminersortunit pisortanillu ingerlatat, suliniaqatigiiffiit suliffeqarfiillu tapersersueqataallutik qanoq pilersueqataasarnersut ilisimasaqarfigi ssagaat</p>	<p>Ilikkagassatut anguniagassap matumap alloriarfiup naammassingajalerneqarnerani aatsaat atuartitsissutigineqarmissaa inassutigineqarpoq.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atuartitsineq aallartiguk pisortat namminersortullu suliffeqarfiutaasa, suliniaqatigiiffiisa suliffiutaasalu tunngaviumik assigiinngissutaannik nassuiaateqarlutit. Allattarfissuaq marlunnik allattuiviusinnaangorlugu titaruk. Immikkoortumi siullermi allattukkit pisortat suliffeqarfiutaat, suliniaqatigiiffiutaat suliffiutaallu soorlu ulluklut meeqqanik paaqqinnittarfiit, inunnik ikiorsiinnermi suliffeqarfiit, atuarfiit, atuakkanik atorniartarfiit, oqaluffiit peqqinnisaqarfik Qaqiffillu. Atuartut oqaluttuutikkut ulluinnarni akeqanngitsutut tamakku misigisariqut, kisiannili akileraarutitigut akiliiffigisarigut. Suliffeqarfiit ilaannut atuisutut akiliuteqartarpuqut, soorlu ulluklut paaqqinnittarfiit eqqarsaatigalugit aammalu pisortat timersortarfiutaanni timersortarnitsinni akiliuteqartarnitsigut. Allattarfissuup illuatungaani allatorneqasapput namminersortut suliffeqarfiutaat, suliniaqatigiiffiutaat suliffiutaallu (tamatumunnga ilanngullugit Namminersornerullutik Oqartussat pigisaat tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit niuertutut namminersortutut ingerlatinneqartut) soorlu Air Greenland, KNI, Nuummi atuarfissaq namminersortoq, suliffissuit sannaviillu aammalu AA. Suliffeqarfiit tamakku pillugit akileraarutitigut akiliuteqarneq ajorpugut ingerlaannartumillu tamakku sullissinerannut tunisassiaannullu akiliisarluta, taamaallaat AA suliniaqatigiiffiillu assigisai pinnagit tamakkuami piumassutsiminnik suliumasunik ingerlanneqartarmata imaluunniit atorfeqartitanik sulisoqartinneqartangimmata (imminnut ingerlattut). Ataatsimoorlusi oqaloqatigiissutigisigut suliffeqarfiit, suliniaqatigiiffiit sulliviillu taajorneqartut namminersortut pisortanillu ingerlanneqartut qanoq iliornermikkut sutigullu atuunermikkut inuit ataasiakkaat inuiaqatigiillu pisariaqartitaannik naammassisaqartarnersut. Atuartut eqqartukkat ataasiakkaat pineqarnerini isumaannik aperisakkit inuit ataasiakkaat, inuiaqatigiit, taakku taamaasa arlarinngisaasaluunniit pisariaqartitaannik sullissisarnerisut qinnuigikkillu isummatik tunngavilersussagaat, sooq qanorlu.

Naliliinissamut siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Maluginiaruk atuartut namminersortut pisortallu suliffeqarfiutaasa inunnut ataasiakkaanut inuiaqatigiinnullu tamanut pingaarutaannik paasinnillutillu ilisimaarisaqarlersimanersut. Maluginiaruk oqaloqatigiinnerni akissutiminni suliffeqarfiit assigiinngitsut kikkunnut sunalu pissutigalugu pisariaqassusaannik isornartorsiuisumik apeqqusiisarnersut. Naggataarutaasumik apeqquteqarfigikkit: Suliffeqarfiit sulliviillu tamakkua ilaat pinngitsoorsinnaavagut? Sooq? Sooq pinngitsoorsinnaanngilagut? • Atuartut eqimattakkaartillugit suliffeqarfinnut sullivinnullu namminersortunut pisortanillu pigineqartunut toqqakkanut pulaarnissaminut pilersaarusiortikkit; sulisut apeqqutinik isumaqatigiissutaareersunik suliaat pillugit apersoneqas-sapput, taamaalioreerpatalu imminnut saqqummiisikkit. 	

Ilikagassatut anguniagassat	Atuartsinissamat siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • nunarsuarmi sumiiffinni assigiinngitsuni ulluinnarni inuuneq, inuuniarnikkut atugarisat inuiaqatigiinnilu pissutsit assigiinngitsut imminnut sanilliusinnaasagaat, matumani ilamgullugit naggueqatigut inuit nunallu inoqqaavi allat • <i>paasisuttissiiviit assigiinngitsut apeqqutinik imaluunniit qulequttanik sammisaqarnermi paasisutissarsiorfigalugit ujarluiffigisinnaallugillu katersuiffigisinnaassagaat (Inuiaqatigiilerinermit)</i> 	<p>Inassutigineqarpoq atuartsineq alloriarfiup qiteqqunnerata nalaani atuartsissutissat akimorlugit projektit imaluunniit aalajangeriikkamik qulequtaqarluni ingerlatassat pilersaaruisorneqassasoq soorlu upperisalerinermik isumalioqqissaarnermillu aamma oqaatsinik atuartsissutit suleqatigalugit.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atuartsissutissat akimorlugit projekti imaluunniit aalajangeriikkamik qulequtaqarluni ingerlanniagaq una, atuartut peqatigalugit, aallartiguk oqariartaatsit " inuit inuiaqatigiit " aamma "nunap inoqqaavi", "inuuniarnermi atugassarititaasut" aamma "inuiaqatigiinni pissutsit" erseqqissumik paasinarsarlugit. Atuartsilluni aallarniutaasumut taamaattumut naammaginarumik sivilissusilligut, oqariartaatsimmi tamakkua atuartunit sammineqartuurtussaammata annertunerujartuinnartumillu paasiartuaarneqartussaammata. Atuaqatigiit immikkoortoqatigiilluunniit eqimattakkaartikkat sapinngisamillu nunarsuup ilaanik imaluunniit nunamik/-nik aalajangersimasumik/-nik suliariumasaannik toqqaasikkat namminerluunniit suliassikkat. Atuakkanik allaatigisanillu atuakkanik atorniartarfimmi, netimi ujarlerfinnilu allani atuartut atugassaminik naleqquttunik ujarlernerini aammalu filmnik nalinginnaasunik piviusunillu tunngaveqartunik pissarsiniarnerini ikiukkat. Eqimattakkaat qinnuigikkat misissugassat isumaqatigiissutigeriikkat iluini (soorlu inigisat assigiinngitsut, ilinniartitaaneq, inuussutissarsuit, upperisaq (-sat) il.il.) nunarsuup immikkoortuani nunamiluunniit tassani toqqaakkamini suliassiussutigineqartumiluunniit ulluinnarni inuunermi, inuuniarnikkut atugassarititaasuni inuiaqatigiinnilu pissutsit misissoqullugit, qinnuigikkillu sulinerminni misissukkatik <i>Kalaallit Nunaanni</i> pissutsinut sanilliuttassagaat. Eqimattakkaani sulereerpata eqimattat atuaqat aannut titartakkat, assit, filmit imaluunniit suusinnaasut allat atorlugit saqqummiussitikkat; saqqummiussinerminni pissutsit kalaallini pissusiusunut assingusinnaasut erseqqissassavaat aammalu pissutsit allaanerisutut isigisatik taakkartussallugit. • Eqimattat saqqummiussereernerini immikkoortoqatigiit atuaqatigiilluunniit kingumut eqimattanut nutaanut agguateqqinneqassapput eqimattat siulliit inuttaat akuleriissillugit makualu apeqqutit suliarineqassapput: saqqummiussinerit tusakkagut tunngavigalugit nunarsuup immikkoortuani assigiinngitsuni nunanilu assigiinngitsuni suliarineqartut taakkua iluini suut assigiissutaappat suullu immikkoortuappat? Taamatut isumaqarnitsinnut suut tunngavilersuutigisinnaavagut? Atuartut tamakkuninnga qanoq akissuteqarsinnaatiginerat naatsorsuutigalugu eqimattat qinnuvigineqassapput pissutsit taamaannerannut tunngaviusinnaasunik siunnersuuteqaqullugit. Eqimattat sulereerpata angusaannik atuaqatigiit sinnerinut saqqummiissinneqassapput atortut namminneq qinikkatik iluaqutsiullugit assersuussisarlutillu immikkoortuasaunik taakkartuissallutik. Naggataatigut ataatsimoorullugu eqimattat saqqummiussaata oqallisigineqassapput.

Naliliinissamat siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Maluginiaruk atuartut nassuiaatinik assigiinngitsunik paa-sinnissimanersut, ingammik oqariartaatsip ”inuuniarnikkut atugassarititaasut” nassuiaataat akuerisaasoq. Imaattunik apeqquteqartarit: <ul style="list-style-type: none"> - Inunnut inuuniarnikkut atugassarititaasut pitsaasut pitsaanngitsulluunniit suosoraagit? - Inuuniarnikkut atugassarititaasut pitsaasutut nassuiarneqartut naapertorlugit inuugaanni taava assigiinnarnerlugu atugarissaartut / pitsaasumik inuuneqartutut oqaatigineqarutta? Sooq taamaappa/-nngila? • Maluginiaruk atuartut nunarsuup immikkoortuisa nunallu assigiinngitsut akornanni tamakkunani lu inuiaqatigiinni, inuuniarnikkut atugassarititaasuni ulluinnarnilu inuunermi assigiissutaasunik assigiinngissutaasunillu takunnissinnaanersut. Aperiit: <ul style="list-style-type: none"> - Kikkut inuiaqatigiinni inuuniarnikkut atugassarititaasut pilersittarpaat? - Inuiaqatigiinni qanoq ittuniluunniit pissutsit atugarineqartut kikkut akisussaaffigaat? - Uagut illilluunniit pissutsit taamaattut pigiinnarumallugit allanngortikkumallugilluunniit qanoq iliuseqarsinnaavugut? - Taamaaliorniarnitsini/taamaaliorniarninni suut akornuser-suutaasinnaappat? • <i>Maluginiaruk atuartut paasissutissarsiorfinnik tulluurtunik suliarisamat paasissutissarsiorfiusorinartunik nammineerlutik siunnersuuteqarsinnaanersut. Sianigiuk atuartut paasissutissarsiffiusinnaasunik anguneqarsinnaasunik atuisinnaalernersut – atuakkat paasissutissarsiorfiit imarisaat indeks-iilu ujarluiffigalugit atorsinnaanerat, qupperaasinnaanersut, atuakkanik atormiartarfimmi ujarlerfinnik/database-nik atuisinnaanersut, Nettimi ujarlersinnaanersut aammalu aviisini paasissutissarsiorsinnaanersut, aammalu radio-p fjernsynillut aallakaatitassaanik ujarlersinnaanersut.</i> 	<p>Tom Døllner allallu: ”GO 1-5”. Nunalerutininik atuakkiat ataqatigiissut suliasartallit ilinniartitsisumullu ilitsersuutitalit. Atuakkiorfik 1993 - 1995. <i>Atuakkiat taakkua ataqatigiissut naqiteqqinneqartussaann-gillat.</i></p> <p>May, Robin: ”Eqqillit Amerikkap Avannaani narsaannarsuarmit”. Atuakkiorfik 1992.</p> <p>Holder, Robyn: ”Australiami nunap inoqqaavi”. Atuakkiorfik 1992.</p> <p>”Vi i Norden”. Video-t tullerriaat atuartunut atuagassartallit. Danmarks Radio aamma Atuakkiorfik Ilinniarsiorfik 1995. <i>Video-t tullerriaat aamma klassesæt-itut Pilersuiffiup ataatsimut katersuiffianiit atormiarneqarsinnaapput.</i></p> <p>Pilersuiffiup ataatsimut katersuiffiata allatsitsivissaataa: 30.2, 42.0 - 46.6, 47.1 - 48.9 aamma 59.5 - 59.6 kiisalu 98.53.</p> <p>Qallunaat atuartitsissutissanik naqiterititsiviata nittartagaani www.fui.dk –mi atuartitsinermi atortussat naleqquttut nasaarineqarsinnaapput. Atortussat t amakkua amerlanersaat Pilersuiffiup paasissutissiisarfianiit alakkartigassatut atormiarneqarsinnaapput.</p>

Ilikkagassatut anguniagassat	Atuartsinissamat siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • oqaluttuarisaanerup ineriartornerani pisimasunik tulleriinnilersuilluni piffissalersuinermit ataatsimut isiginnissinnaassasut suliarinnissinnaassasullu 	<p>Alloriarfimmi oqaluttuarisaanermut tunngassuteqartunik atuartsinerni tamani pisimasunik tulleriinnilersuilluni piffissalersuinermit suliaqarneq ingerlanneqartassaaq.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pappiaramik amitsumik assigisaanilluunniit takisuumik amitsumik titarnilimmik nivinngaavissiamut nivinngaagit. Atuartut peqatigalugit ukiut tuusintilikaartut hundrede-kkaartullu nalunaarsorsigit. Apeqqutigiuk suna tunngavigalugu uagut piffissamik nalunaarsuisarnerput ingerlattarnerippit. Atuartut peqatigalugit piffissat kristusip inunngornerata siornagut kingornagullu pisimasut immikkoortillugit aajalangersimasumik nalunaarsukkit. Qangarsuaq uagullu piffissalersuinita nalaani pisimasunik assersuutunik taasagarit, soorlu Independence 1 aamma qallunaatsiaqarnerup nalaani atuartunullu piffissat taakku piffissalersuummut nalunaarsuqqukkit. Piffissalersuut tiguseriaannaatiguk oqaluttuarisaanermilu piffissaq nutaaq tikinneqaraangat taanna piffissalersuummut nalunaarsortaruk.
<ul style="list-style-type: none"> • Kalaallit Nunaata inuutaqassusiata kulturinillu siullerpaanit thulekulturi qallunaatsiaanullu tunngasut pingaarnerusutigit ilisimasaqarfigissagaat • kulturinut inuiannullu allanut attaveqartarsimanerit siulliit, arfanuaqarnerup nalaani, sunniutaat pingaarnerit ilisimasaqarfigissagaat • Kalaallit Nunaata 1721-miit nunasiaataalernerata oqaluttuarisaanerani pisimasut nunasiaataalernerullu kulturimut inuiaqatigiinnullu sunniutai pingaarnerit ilisimasaqarfigissagaat • Qallunaatsiaqarnerup nalaaniit ullumimut inuiaqatigiinnut Kalaallit Nunaata attavigarsimasaanut, kulturikkut inuuniarnikkullu atugasarititaasarsimasut pillugit ilisimasaqassat • <i>nunap inoqqaavisa ilaqtariittut inuiaqatigiittullu aaqqissuusaanermikkut ilusilersugaanerit ilisimasaqarfigissagaat</i> (Naalakkersuinnikkut, inatsiseqarinnikkut eqqartuussiveqarinnikkullu aaqqissuussaanermiit) • <i>paasisutissiisutiginerartut assigiinngitsut tutsuiginassusiat atuuttussaati-taassusaallu isumaliutersuutigisinnaassagaat</i> (Inuiaqatigiilerinnermiit) 	<ul style="list-style-type: none"> • Alloriarfiup ingerlanera tamakkerlugu ukiunik tulleriiaarinikkut kulturit oqaluttuarisaanermilu pisimasut makku atuartsinissutiginikkut: <ul style="list-style-type: none"> - Qangarsuaq kulturiusimasut (Independence 1, Saqqaq, Independence 2, Dorset) - Qallunaatsiaat aamma vikingit nalaani aammalu Nunani Avannarlerni ukiut akulliit. - Atassuteqarnerup pisimasortai siulliit ukiuni 1500-kunniit 1700-kunniit Danmarkimilu inuiaqatigiinnut taakkununggalu inuunermi atugassarititaasut piffissami taassumani aammalu Europami nunani allani taamatut aamma piffissami taassumani. - Nunasiaaneq Hans Egedep (1721) nalaaniit ukiut 1950-ikkut tikillugit piffissamilu taassumani Danmarkimi nunarsuarmilu allami inuiaqatigiinni assigiinngitsuni inuunermi atugassarititaasut. <p>Sammisassat aalajangersarneqassapput atuartut suleqatigalugit aalajangersaanermilu pingartinneqassapput kulturini tamakkunanilu inuiaqatigiinnermi apeqqutit pingaaruteqarnerusut aammalu kalaallit kulturiata qallunaatsiaqarsimanerup nalaaniit ullumikkumut kulturinit europameersunit qanoq kiminneqarsimanera.</p> <p>Sulineq ingerlanneqassaaq ilinniartitsisup oqaluttuarneri, filmernerit båndinik tusarnaarnerit assigisaallu atortoralugit taamaalioreernermilu atuaqarigiit eqimattakkaaqatigiilluunniit oqalitsinneqartassapput taamaaliorniartarnermilu atuartut namminersortillugit allakkianik assinik paasisassarsiorfissanillu allanik itisilerisillugit suliaqartinneqaaqartassapput.</p>

Naliliinissamat siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Oqaluttuarisaanermut tunngassuteqartunik atuartitsinerni atuartut pisimasunik tulleriinnilersuilluni piffissalersuineri atuartitsissutigineqartup ukiortaani imaluunniit piffissamik aalajangersimasumik oqaluttuarineqartup piffigisaanik nalunaarsuisinneqartassapput. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Maluginiaruk atuartut <ul style="list-style-type: none"> - oqaluttuarisaanerup ingerlanerani ukiunik tullerriarariniq tunngavigalugu ataatsimut isiginnis-sinnaassuseqalernersut - paasisimaneeraat pisimasut assigiingitsut piffissap ingerlanerani imminnut ataqatigiissut pinerini oqaluttuarisaanerummat ineriartornertalik paasisimaneeraat oqaluttuarisaanermi ineriartorne-rup ullutsinni inuiaqatigiit kingunerigaat - <i>eqqarsaatersuutigisimaneeraat paasisassar-siorfittut suliarisaminnut tunngavigissallugit ilumuussuseqarnerat atorsinnaassuseqarneral-lu.</i> • Allariarfiup naammassilernerani piffissat eqqar-torneqartut suliarineqareernerani atuartut soquti-ginninnertik tunngavigalugu eqimattanut agguar-neqassapput. Eqimattat aalajangersariikkamik anguniagas saqarlutik suliasaminnik piareersaa-teqarlutillu suliaqassapput piffissarlu aalajanger-simasooq sammineqassaaq – Qallunaatsiat, Thu-lekulturi il.il. – suliaqareerunillu suliatik atuaqa-timinnut saqqummiutissavaat. Eqimattat nammineerlutik qanoq ilusilersukka-mik saqqummiussissallutik aalajangersassavaat eqimattalli tamarmik qulequtaq suliarit tunnga-vigalugu apeqqutinik aalajangersariikkamik soor-lu makkuningga suliarit aqutugalugu akisaqar-riissapput: <ul style="list-style-type: none"> - Inuit tamakku sumingnaanerpap? - Atortulersornikkut kulturiat qanoq ittuusimava – inuussutissarsiutaat, atisaat, illui il.il.? - Tarnikkut kulturiat qanoq ittuusimava – eqqu-miitsulioriaasiat, nipilersoriaasiat, oqaluttuaat oqalualaavilu aamma upperisaat? - <i>Inuiaqatigiittut ilaqutariissusimikkullu aaqqis-sorneqarnerat qanoq ittuusimava?</i> - Piffissaq toqqarneqartoq ullumikkut kulturit-sinnut inuiaqatigiinnitsinnullu qanoq sunniute-qarsimava? 	<p><i>Ilinniartitsisumut</i> Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanera pillugu atuagassanik nalunaarsuut oqaaseqaasersugaq takuuk, Tapiliut C 1.</p> <p><i>Atuartunut</i> Lidegaard, Mads og Stærmose, Chr.: ”Kalaallit Nunaata oqaluttuari-saanera 1 - 4”. Ministeriet for Grønland 1979.</p> <p>”Ukioq 2000-imut ikaarsaalerpugut” / ”Nytårskalender 2000”, 1-12:31. Video. KNR, 1999. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>”Ukioq 2000-imut ikaarsaalerpugut” / ”Nytårskalender 2000”, 13-24/31. Video. KNR, 1999. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>Lidegaard, Mads og Stærmose, Chr.: ”Silamiut oqaluttuarisaanerat 1500-miit 1800-mut”. Pilersuiffik 1980.</p> <p>Kalaallit Nunaata inoqaleriartornera / Grønlands indvandringshistorie, Pilersuiffik/DR, 1980. Bånd. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>Petersen, Palle: ”Historien om grønlanderne”. Sarsuatitassiat atuartu- nullu atuagaq. Klasesætti. DR 1983. Pilersuiffik, ataatsimut katersu- gaateqarfik.</p> <p>Gynther, Bent og Meldgård, Jørgen: ”Kalaallit Nunaanni itsarsuup nalaa - immikkoortut tallimat - 5 kapitler af Grønlands forhistorie”. Ilinniartitsisumut ilitersuutitalik qanganit- sanillu nassaaniq ilaarseqqissaarluni sanaartorsimasanik katersugaatita- lik. Atuakkiorfik Ilinniarsiorfik, 1996.</p> <p>Taaguuserpaallu ”Grønland”-imik. Video. DR/KNR tv. 1994.</p> <p>Aidt, Leif og Karlsdóttir, Jóhanna: ”Leif Erikssøn - Leif Iluanaarajooq angalaqatigalugu” / ”Leif Erikssøn - på togt med Leif den Lykkelige” (kalaallisoq qallunaatoorlu). Atuakkiorfik Ilinniarsiorfik, 2000.</p> <p>Aidt, Leif og Karlsdóttir, Jóhanna: ”Leif Erikssøn - Leif Iluanaarajooq angalaqatigalugu”, atuagaq suliasartalik / ”Leif Erikssøn - på togt med Leif den Lykkelige”, værkstedsbog (kalaallisoq qallunaatoorlu). Atuakkiorfik Ilinniarsiorfik, 2000.</p> <p>Humble, Richard: ”Leif den Lykkelige”. Klasesætsit. Álykke, 1991. Pilersuiffimmi ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>Pilersuiffiup ataatsimut katersugaateqarfiata allatsitsivissaataa: 90., 91.155, 91.6, 95.2 aamma 96.1 (vikingit nalaat ukiullu akulliit nalaat). Qallunaat atuartitsissutissanik naqiterititsiviata nittartagaani www.fui.dk –mi atuartitsinermi atortussat Nunat Avannarliit silar- suarmiullu allat oqaluttuarisaanerannut tunngassuteqartut meeqqallu ukiuinut assigiingitsunut naleqqussakkat nassaarinqarsinnaapput. Atortussat tamakku amerlanersaat Pilersuiffiup paasisutissiarsarfianit alakkartigassatut atorniarneqarsinnaapput.</p>

Ilikkagassatut anguniagassat	Atuartitsinissamat siunnersuutit
<p>• nunarsuarmi sumiiffinni assigiinngitsuni itsarsuaq kulturitoqqatigut inuiaqatigeeriaatsikkullu ineriartortitsisarsimane-rit assigiinngitsut ilaat, assersuutigalugu Akul-lersuup imartaata eqqaani, Asiami, Afrikami imaluunniit Amerikami qiterlarmi kujallermilu kulturitoqqat siuarsimasuusimasut pillugit ilisimasaqassasut</p>	<p>Inassutigineqassaaq atuartitsinerup aalajangersimasumik qulequttamik sammisaqarnikkut aalajangeriikkamillu anguniagaqarluni sulinikkut ingerlanneqarnissaa pisariaqarpat upperisalerinermi isumalioqqissaarnermilu atuartitsineq aammalu qallunaatut atuartitsineq tuluttullu atuartitsineq suleqatigalugit.</p> <p>• Qulequttanik sammineqartussanik atuartut eqqaaqqaagaannik allattuunikkut siunnersuuteqartitsigit. Siunnersuutit tamaasa allattukkit. Atuartut aperikkit sammisassamat, nunamut imaluunniit nunarsuup ilaanut tunngasunik sunik nalunngisaqareersut, soorlu Grækenlandi: Akropolis aamma isumalioqqissaartartut nalunnginneqartut. Eqimattakkaartillugit piffissaqartilluarlugillu qulequttanik toqqarumasaannik toqqaasikkit. Taamaalioreernermi eqimattat namminersorlutik ilinniartitsisullu ”siunnersortitut” atorlugit suliaqassapput. Atuakkanik allaatigisanillu atuakkanik atorniartarfinniit, Nettimi ujarlerfinnilu allani atuagassanik atorneqarsinnaasunik kiisalu piviusuusaartitanik piviusunillu assinik videonillu ujarlernerini ikiorsigit. Eqimattat tamarmik aalajangersimasumik anguniagaqarlutik suliaqartinneqassapput suliarlu aallarniuserneqassaaq nunap/nunarsuup ilaata aalajangersimasup toqqarneqarsimaneranut tunngavilersuutinik aallarniinerlu aamma imaqartinneqassaaq tamatumunnga tunngatillugu suliaqarnermi aallartilersinnani nalunngeriikkanik ilaqartinneqassaarlu suna paasiumaneqarnersoq / paasiniarumaneqarnersorluunniit. Suliaq naggasernerqassaaq naatumik eqimattami sulisimanerup oqaluttuarineqarneranik nalunaarsorneqassappullu paasiumasat paasineqarsimanersut taamaattoqanngippallu sooq paasineqarsimannginnersut. Suliaq atuaqatinut ilinniartitsisunullu agguassassanngorlugu assilior-terneqassaaq. Eqimattat eqimattat allat suliaannik atuarnissamat suliallu pillugit apeqqtis-sanik piareersaanissamik suliasinneqassapput.</p>

Naliliinissamut siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> Eqimattat tamarmik suliatik atuaqatiminnut ilinniartitsisunullu saqqummiutissavaat. Saqqummiussinerup ilusissaa namminersuutigalugu aaqjissuutissavaat soorlu isiginnaartitsinikkut, nivinnagassiatigut, titartakkatigut aammalu sanaatigut piviusuusaartitatigut. Saqqummiussereernerup kingorna eqimattat atuaqatiniit ilinniartitsisuniillu itisilerutitut apeqquataasunik akiortuisinneqassapput. 	<p>Lidegaard, Mads og Stærmose, Chr.: ”Silamiut oqaluttuariisaanerat - Akullersuup nunartai ukiuni itsarnitsani”. Pilersuiffik, 1980.</p> <p>”Inka-kulturer og andre kulturer i det gamle Peru”. Sarsuati-tassiat. Pilersuffik, ataatsimut katersugaateqarfik. Pilersuiffiup ataatsimut katersugaateqarfiata allatsitsivissataa: 91.1. - 91.47.</p> <p>Qallunaat atuartsissutissanik naqiteritsiviata nittartagaani www.fui.dk –mi atuartsinermi atortussat nunarsuarmi sumiiffinni assigiinngitsuni qanqarsuarnitsanut tunngassuteqartut meeqqallu ukiuinut assigiinngitsunut naleqqussakkat nassaarineqarsinnaapput. Atortussat tamakkua amerlanersaat Pilersuiffiup paasissutissiisarfianiit alakkartigassatut ator-niarneqarsinnaapput.</p> <p>Danmarkimi Katersugaasivissuup nittartagaa: www.natmus.dk</p>

Naalakkersuinikkut, inatsiseqarnikkut eqqartuussiveqarnikkullu aaqqissuussaaneq	
Ilikkagassatut anguniagassat	Atuartitsinissamat siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • kommunalbestyrelsit, naalakkersuisunut inatsisartunullu ilaasortat oqartussaaffii suliassaalu ilisimasaqarfigissa-gaat 	<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut sumiiffimmi nunalu tamakkerlugu aqunneqarnerup nalunaarsorneqarfianik saqqummiivigikkat. Atuartut oqaluttuutikkat inatsisartut nunami oqartussaasutut qullersatut inatsisinik peqqussutinillu aalajangersaasartuunerinik tamakkualu atorlugit inatsisartut "nunarput aqukkaat" inatsisiliatillu aqputigalugit suliassaqarfinni assigiinngitsuni pingaartitasanik isummersuutissanillu aalajangersaasartuusut, soorlu assersuutigalugu atuarfeqarfiup siunertatut aalajangersagartaatigut. Tamatuma kingorna naalakkersuisut taputartuutit aalajangersagassanik aalajangersaasartuupput taamaaliornerminnilu nalunaarutinik, kaajallaasitanik ilitersuutinillu sanaartortartuullutik. Nalunaarutit peqqussutit inatsisitullu maligasaapput. Kaajallaasitat ilitersuutillu inunnut peqqussutinik nalunaarutinillu atuutitsiniartussaasunut ilitersuutitut sanaartorneqartarput. Kommunalbestyrelsit kommunimi aqutsinermut maleruagassanik sanasarput inatsisartullu suliani kommuninut aalajangersagassatut suliassatullu aalajangersagaannik aalajangersaasartuususaallutik.
<ul style="list-style-type: none"> • Kalaallit Nunaata inatsiseqarnikkut inissisimaneq aqputigalugu naalagaaffeqatigiiffiup ilagi-gaa paasisimassagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut assersuutigalugu atuarfeqarnek pillugu inatsimmik piginnaatitsissummik oqaluttuutikkat aammalu pillaasarneq pillugu immikkut inatsisiliorsimanermik oqaluttuutikkat. Atuartut oqaluttuutikkat atuarfeqarnek pillugu inatsit piginnaatitsissut qanoq isumaqarnerisooq: qallunaat inatsisartuisa aalajangersimagaat Kalaallit Nunaanni pinngitsoorani atuartussaataitaneq taamaallaat ukiuni qulingiluani sivissuseqassasooq aammalu oqaluttuutikkat ukiuni taakkunani qulingiluani atuartussaataitanerup imarisassai nunatta inatsisartuisa naalakkersuisuisalu namminneerlutik aalajangersarsinnaagaat, taamaattorli imarisassaasa ilaat aalajangereerseqarsimasut, tassami atuarfimmi inaarutaasumik misilitsitarnertit nunatsinni ilinniarnertuunngorniarnertit isissutaasinnaasariaqarmata ilinniarnertuunngorniarnertit taakkua sulii Danmarkimi Undervisningsministeriamit "akissusaaffigineqarmata".
<ul style="list-style-type: none"> • meeqqanut inuuniarnikkut atugassarifitaasut pisinnaatitaaffiillu pillugit nunat tamalaat akornanni suleqatigiittoqarnera ilisimasaqarfigissa-gaat 	<p>Qulequtaq inuttut ineriikkartornermi (sumiginnagaaneq aamma imminut upperineq) aamma upperisalerinermi isumalioqqissaarnermilu (pissuserissaarnissaq) atuartitsinerit suleqatigalugit aalajangersimasumik qulequtaqarluni projekt-itulluunniit suliassatsialaavoq.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atuartut apersukkit nunani allani meeqqanik sulisoqartarnermut nalunnisaannik. Apersukkit nunami maani meeqqat inuusuttullu qanoq akissarsiaqarlutik akissarsiaqaratillu sulisarnermikkut inuiaqatigiit aningaasarsiornerannut ikorfartuutaasarnersut. Oqallisigisiuk meeqqat inuusuttuaqallu sulisarnerat naapertuuttuunersooq naapertuuttuunnginnorsorluunniit nassuiarsiuullu sooq. Atuartut FN-ip meeqqat piginnaatitaaffii pillugit aalajangersagaanik oqaluttuutikkat (takukkit Atortussatut siunnersuutit tamatumunnga tunngassuteqartut) tamatumalu kingorna nunanit assigiinngitsuniit, meeqqat assigiinngitsutigut sulisinneqartarnerinik, meeqqat aqqusiniinnarmi inuusut inuunermi atugassarisaannik aamma meeqqat sakkutuujutinneqartartut pillugit filmiliasarsimasut isiginnaartikkat. <p>Atuartut eqimattakkaartillugit suliaqartikkat eqimattallu filmit takutinneqarsimasut arlaannik tunngaveqartillugit suliaqartikkat. Qinnuigikkat FN-ip meeqqat piginnaatitaaffii pillugit aalajangersagai tunngavigalugit makkua apeqqutit akissuteqarfigeqqullugit: Meeqqat taakkua sunik piginnaatitaaffeqarsoraasigit piginnaatitaaffiillu suut amigaataasoraasigit? Meeqqat taakkua tungaannut (inuttut) inuiaqatigiit isiginninnerat qanoq ituusoraasiuk? Takorloor-sinnaavisiuk meeqqat tamakkua qanoq (imminni) misigisimanersut? Qanoq iliortoqarsinnaava meeqqat piginnaatitaaffii pitsanngorsarniarlugit piginnaatitaaffiillu tamakkua illersorniarlugit?</p> <p>Eqimattakkaat suliaminnik saqqummiisikkat oqallisigisigillu meeqqat piginnaatitaaffii pillugit pitsanngorsaataasinnaasunut siunnersuutaasut.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • ilaqutariinnerup inuiaqatigiinni aaqqissuuseriaatsit atunnera pillugu ilisimasaqassat 	<ul style="list-style-type: none"> • Ilaqutariit inuiaqatigiinnut inunnullu ataasiakkaanut ikorfartuutit sooq pingaaruteqarnerisut atuartut tamalaanik siunnersuuteqarfigilissuk; tassa sulisussanik pilersitsiortorfiusutut taamaattuunermikkullu inuit ataasiakkaat tunngaviummik pisariaqartitaannik – qasuersarnermik, nerinermik, qitorninermik, kinguaassiuutitigut atoqatigiittarnermik, sunngiffimmik inuillu akornanni ataatsimooqatigiittarnermik – tunioraasutut pingaaruteqassusaat. Tamatuma kingorna oqaaseq innarluuteqarneq oqallisigisiuk. Qanoq isumaqarpa? Innarluuteqannginneq isumaqarpoq atornerqarsinnaaneq, taamaattumik inuk innarluuteqaruni atornerqarsinnaassanngilaq – atorfissaqassanngilaq. Inuiaqatigiit ataatsimut isigigaanni tassa sulisussatut atorfissaqassanngilaq.

Naalakkersuinikkut, inatsiseqarnikkut eqqartuussiveqarnikkullu aaqqissuussaaneq

Naliliinissamat siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Saqqummiussereernerup kingornatigut atuartut eqimattakkaartilugit aqutsiveqarfiit assigiinningsut pillugit apeqqutinik suliaqartikkitt assersuutigalugu atuarfeqarfimmuut tunngassuteqartunik: Atuarfitsinni atuaqatigiit amerlassusissaat kiap aalajangersartarpaa? Atuartinneqarnitsinnuut tunngatillugu ilikkagassatut anguniagasagut kiap aalajangersagarai? Kiap aalajangersimavaa ilikkagassatut anguniagassagut sunik imaqassanersut? Kiap aalajangersartarpaa atuartussaataanerput ukiullu qassit atuartussaataanerput? 	<p><i>Ilinniartitsisumut</i> ”Håndbog for skolebestyrelser”. 1997- imi naqittoq, immikkoortut aappaat, kingusinnerusukku naqittuni immikkoortumi siullermi, atuarfeqarfiup aqunneqarneranik aaqqissuussisimaneq pillugu. <i>Immikkoortoq oqartussaasut assigiinningsut oqartussaaffiit nalinginnaasumik agguataarisimanermit assersuutitut naleqquttut atorpeqarsinnaavoq.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • Naalagaaffeqatigiinerup iluani pissutsit pitsaaqutaat pitsaanngequtaallu oqallisigisigit. Atuartut oqaluttuutikkitt namminersuutigitilluguluunniit paasiniaatikkitt kalaallit qallunaallu atuarfeqarfiisa assigiinningsutaannik oqallisigisullu kalaallit namminneq aalajangersaasinnaanerisa pitsaaqutigisinnaasai pitsaanngequtigisinnaasaalu. Aammattaaq kalaallit qallunaallu pillaaserneranni inatsisit assigiinningsutaasa ilaannik paasisaartikkitt pissutsillu taamaattut pitsaaqutaat pitsaanngequtigisinnaasaallu oqallisigittikkitt. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Oqallisigisiuk inuiaat akornanni meeqqat piginnaatitaaffiisa inuunerannilu atugassarititaasut suleqatigiissutigineqartarnerisa pingaaruteqassusaat. Atuartut peqatigalugit eqqaaqqaagaannik allattuigitsi misissorsigillu suleqatigiiffiit allat suut meeqqanut atugassarititaasunik pitsanngorsaaniarlutik suliaqarnerisut, soorlu UNICEF, Red Barnet, SOS-Børnebyerne aamma Mellempfolkeligt Samvirke il.il.. 	<p>Pilersuiffiup ataatsimut katersugaateqarfianiit allatsisivissiaq: 37.2 - 37.3.</p> <p>Meeqqat ukiunut naleqqussakkanik atortussanik ilinniartitsisunullu ilitsersuutinik aamma meeqqat pillugit inuiaat akornanni suleqatigiinnermut paasisuttisanik quppersakkani makkunani ujarlertoqarsinnaavoq: www.unicef.dk www.redbarnet.dk www.ms.dk (Mellempfolkeligt Samvirke) www.sos-borneby.dk</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut eqimattakkaartilugit suliaqartikkitt apeqqutinillu makkuninnga akiortuisillugit: Ilaqtariit ”inuiaqatigiinnik piujuaannartitsisussatut” suna pissutigalugu isigineqarsinnaappat? Ilaqtariit ataatsimooqatigiiffittut ataannartinneqarnissaat pitsaasuva imaluunniit pitsaanngitsuaa? Sooq taamaappa? Eqimattat suliaminnik saqqummeereernerisigut ilaqtariit inuiaqatigiinnik attasissusaasutut isigineqarnerisa pitsaaqutigisinnaasaat pitsaanngequtigisinnaasaallu oqallisigineqassapput. 	

Iikkagassatut anguniagassat	Atuartitsinissamat siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • nunap inoqqaavisa ilaqutariittut inuiaqatigiittullu aaqqissuussaannermik ilusilersugaanerat ilisimasaqarfignisagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • Takuuk qanga maannakkullu kulturi inuiaqatigiillu.
<ul style="list-style-type: none"> • qanga ullutsinnilu inuiaqatigiinnik aaqqissuusseriaatsit misissorsinnaallugillu imminnut sanilliussinnaassagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut oqaloqatigikkut oqaluttuullugillu maannakkut inuiaqatigiit assigiinngitsut assigiinngitsunik iluseqartunik aaqqissuusaasimanerinek: inuit naalackersuinermi oqartussaaqataatinneqarneri assigiinngitsut, naalackersuinnikkut suliqatigiiffimmik ataatsimik tunulequtaqarluni aqutsineq, inunnit ataasiakkaanit aqunneqartumik kisermaassinikkut naalackersu gaaneq allallu. • Pingasunik teqqeqquliliamik titartaagit kulturitoqqani oqartussaassuseqarfeqassutsit ersersinniarlugit soorlu inussiat, naasorissaasut, niuertut palasillu. Atuartut kulturitoqqani ikinerpaamik marlunni innuttaassuseqarnermi inissisimanernek aammalu arnat angutillu pineqartarnerinek assersuusitikkut. Aammalu pingasunik teqqeqquliliap isumaa eqqarsaatersuutigiguk – taanna ullutsinni inuiaqatigiit aaqqissuusaanerannut assersuunneqarsinnaava? Kiap inuit ataasiakkaat pingasunik teqqeqqulimmi sumut inissisimaneqarnissaat aalajangersartarpa? Kulturit tamarmik aaqqissuunneqarnerminni oqartussaaffinnik ikiliartuaartitsillutik oqartussaasullu ikiliartuaarnerini oqartussaassutsimik annertusiartuaartitsisarpap? • Pinerluttuliornermi iliuuseqarnermik piviusuusaartitsigit soorlu killuussinernek. Atuaqatigiit eqimattakkaanut agguakkit taakkunanilu siulleq inuiaqatigiinnik qangatoortunik sammisaqassaaq aappaallu ullutsinni aaqqissuussinernek sammisaqassalluni. Atuartut nassuiaasikkut (taamatut pinerluttuliornermi) qanoq aaqqissuussinernek qangatoortumi ullutsinnitoortumilu pillaatissisioqassanersoq. • Oqaloqatigiissutigisiuk oqariartaaseq "isi isimik, kigullu kigummik". Atuartut pinerluttuliatut eqqaaqqaagaannik allattuisikkut taamatullu eqqarsartaatsimik tunngaveqarluni pinerluttuliornerit taamaattut pillaatissinneqatigisinnaasaannik isumaliutersortikkut.
<ul style="list-style-type: none"> • europamiut ilisimasassarsiorlutik angalasarsimanerini pisimasut pingaarutillit nunarsuullu immikkoortuini allani europamiut nunasiaateqarsimanagerat pillugu ilisimasaqassasut, taamatumunnga ilaapput Amerikap avannarliup nunasiffigineqarsimaneera 	<ul style="list-style-type: none"> • Ilisimasassarsiornerup nunassarsiornerullu tunngavimmikkut assigiinngissutaat siunertaallu pillugit atuartut oqaloqatigikkut ilinniartillugillu – amerlasuutigut ilisimasassarsiornerit nunasiaatitaarnermik kinguneqartarnerannik aammalu niuveqatigiinneq nalinginnaasumik aallartittoq amerlasuutigut nammineq nunap pissarititai atorumallugit nukersornermik kinguneqartarsimammatt = nunasiaateqarnek aammali ilisimasassarsiornerit tamatigit nunasiaateqarnermik kinguneqartannngimmata, soorlu inuit pissusii pillugit ilisimatuu inuiaat inuiaqatigiinn guilluunniit naluneqartut taakkualu inuunerat misissorumasarmatigit naalagaaffigiumanagit. Piffissami aalajangersimasumi europamiut ilisimasassarsiorlutik angalasarsimanerinek pingaaruteqartunik suliaqaritsi filminik isiginnaarlusi, båndinik tusarnaarlusi, atuarlusi atuaqatigiinnilu tamakkua oqallisigalugit. Taamaalioreernermi atuaqatigiit eqimattakkaartillugit sulisikkut namminersortillugillu aamma / imaluunniit atortussaannik ujarlertikkut tuniorarlugilluunniit, soorlu Davis, Marco Polo, Columbus, Livingstone aamma Magellan pillugit. Eqimattat tamarmik immikkut qulequtaq imaluunniit ilisimasassarsiorartooq toqqassavaat sapaatillu akunnerini arlalinni imaluunniit ulluni qulequttanik aalajangersimasunik suliaqarfinni marlussunni tamakkua pillugit suliaqassallutik. Suliassamat piumasaqaataasut aallartinnginnermi erseqqis saqqaarneqassapput. Eqimattat allattariarsornikkut eqimattanut allanut saqqummiussassaminnik sanaartussapput eqimattakkaarlutillu saqqummiussuissallutik. Qanoq iliorlutik saqqummiussinissartik namminneq aalajangersassavaat. • Atuaqatigiit marluinngorlugit avikkut. Atuaqatigiit affaat nunasiaateqarniartuusaassapput, soorlu spaniamiut Amerikami akullermi atuaqatigiillu affaasa aappaat nunasiaateqarniartunit isaaffigineqarsimasausaassapput, soorlu Amerikami akullermi eqqillit. Oqaloqatigiissikkut namminneq isummatik illersortillugit, soorlu: Nunagisat tiguarpara pigisatit pigilerumallugit. Aamma: aappi kisianni uanga nunagaara aamma pigisavit ilaat uanga aamma pigerusuppakka..... il.il. Qulequtaq atuartitsissutissat akimorlugit aamma anguniagaq aalajangersimasooq anguniarlugu imaluunniit atuartitsissutissat akimorlugit aalajangersimasunik qulequtsiilluni soorlu pinngortitalerineq, upperisalerineq isumaliqqissaarnerlu kiisalu allamiut oqaasii suleqasiullugit atuartitsissutissatut naleqquppoq.

Naliliinissamat siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut eqimattaqqanut agguaatikkit pingasunillu teqeqquliliaq tunngavigalugu inuiaqatigiinni assigiinngitsuni marlunni suliarisimasaanni naalagaasuseqarneq pillugu nalunaarsuisikkit. Eqimattat affaasa siulliit inuiaqatigiit aalajangersimasut ataatsit sammissavaat affaasalu aappaasa inuiaqatigiit allat suliarissallugit. Eqimattat suliaannik saqqummiisikkit ataatsimoorullugulu oqaloqatigiissutigisiuk inuiaqatigiit assigiinngitsut taakkua marluk assigeequtaat assigiinnequtaallu. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Saqqummiinermi apeqqutit makkua akineqassaput allattukkanilu akiortoreerneqarsimassallutik: <ul style="list-style-type: none"> - Sooq Marco Polo, Columbus il.il. angalappat, suna siunertaraat? - Sumik nanisaqarnissaminnik neriuteqarsimappat aamma suna nassaaraat? - Nassaarnerat nunamut nassaarisaannut qanoq kinguneqarpa namminerlu nunagisaannut aamma qanoq kinguneqarpa? - Tamanna nunanut taakkununga nunarsuarmullu ullumikkut kinguneqarsimava? - Ineriartornerup taamaattup pitsaaqutai pitsaangequtaaluunniit pillugit isummasi nalunaarutigisigit. • Atuartut apersukkit: <ul style="list-style-type: none"> - Nunagisami tiguagaasimaneq qanoq misigisimarnarpa? - Tiguaasuulluni qanoq misigisimarnarpa? - Pissusissamisoorpa nunat/nunarsuup immikkoortui tiguassallugit? - Ilaatigut pissusissamisoorsinnaasarpa? Sooq/sooq taamaangila? 	<p>”Ukiup 1500-p nalaani nassaat nutaat”/”Historien om de nye opdagelser omkring år 1500”. Båndit – kalaallisuut qallunaatuullu. DR. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>Eriksen, Gerhardt: ”Det sorte Afrika fra 1400-tallet”. Gyldendal AV, 1977. Sarsuatitassiat + Båndillu. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>”Sidste ridt til Wounded Knee”. Video, kalaallisuut qallunaatuullu oqaasertalersugaq. KNR, 1992. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>”De tog vores land”. (Panorama). Video. LFU, 1977. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>Konstrup, Søren: ”Fra straffekoloni til demokrati: Australiens historie”. Klasesætsit. Munksgaard, 1986. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>Humble, Richard: ”Opdagelsesrejser”. Eqimattanut atugassiat. Ålykke. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>Derek Cullen m.fl.: ”Store rejser på oceanerne”. Klasesætsit. Ålykke 1989. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>Pilersuiffiup ataatsimut katersugaateqarfiata allatsitsivissaataa: 40.9 aamma 98.53.</p> <p>Qallunaat atuartitsissutissanik naqiterititsiviata nittatagaani www.fui.dk –mi atuartitsinermi atortussat assigiinngitsut naleqquttut meeqqallu ukiuinut assigiinngitsunut naleqqussakkat nassaarineqarsinnaapput. Atortussat tamakkua amerlanersaat Pilersuiffiup paasisutissiisarfianiit alakartigassatut atorniarneqarsinnaapput.</p>

Aningaasaqarneq, inuussuti ssarsiorneq teknologilu	
Ilikkagassatut anguniagassat	Atuartitsinissamat siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Kalaallit Nunaanni tunisassiornermut inuussutissarsiornermullu tamatumunngalu tunngatillugu pinngortitap tunniussinnaasaanik inuillu pilersitaanik pisariaqartitsineq ilisimasaqarfigissagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut eqimattakkaartikkitt inuussutissarsiuutinillu assigiinngitsunik marlunnik suliaqartilugit ataaseq sumiiffiminni nalunngisaat ataaserlu allami inuussutissarsiuutaasoq, soorlu savaateqarneq aammalu piniarneq aalisarnerlu. Qinnuigikkitt inuussutissarsiuutip ineriartortinneqarsimaneranik misissugaqaqqullugit tassungalu inuussutissarsiuutit attuumassuteqarsinnaasut ilanngullugit aammalu misissortiguk inuussutissarsiummi atugassarititaasut pinngortitamit tunniussaasut atugassarititaasullu inunnit pilersinneqarsimasut, assersuutigalugu aalisagaqassuseq pinngortitamit pilersitaavoq, aalisakkanilli suliffissuit amerlasuunillu nioqputissiorneq tuniniaasarnerlu inunnit pilersitaallutik. Eqimattat saqqummeeqqukkit titartakkat, assilialianik katikkat il.il. atorlugit.
<ul style="list-style-type: none"> • ullutsinni teknologiip aningaasarsiornermut pingaarutaa ilisimasaqarfigissagaat, tamatumunnga assartuinikkut attaveqaatitigullu aaqqissuussaaneq ilanngullugit 	<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut peqatigalugit nunarsuup ilaanit allamiit nioqputissat eqqussukkat arlallit toqqartorsigit. Nunarsuup assingani aggerfii (illoqarfiit, nunat) erfaluunik nalunaaqutsersorsigit. Atuartut qinnuigikkitt eqqarsaatigeqqullugu nassuiaateqarfigeqqullugillu eqqussukkatta tamakku aningaasaqarmitinnut kingunerisaat (assersuutigalugu nioqputissat amerlassusaanut, sulisusaqarnermut, atortussiassanut, nukissiuutinut atugassat aammalu angallassineq). Atuartut peqatigalugit nioqputissat tamakkua angalaneri aallaqqaataaniit naggataanut misissorsingit nioqputissiarineqarneriniit inniminnerneqarnerinut taavalu inniminniisunut tikitinneqarnerinut. Taamaalioreernermi oqallisigisigit nunat akornanni niueqatigiittarnerup pitsaanngequtigisinnaasai, soorlu meeqqanik sulisitsisarneq, akilernerlukkanik sulisoqartarneq, angallassinermi nukissanik atui piloortarneq il.il.. • Atuartut peqatigalugit naalakkersuineri suleqatigiiffiit assigiinngitsut qineqqusaarutaat aviisillu saqqummeqqammersut atuarsigit. Nunap iluani aaqqissuussineq, mittarfiit, angalassinermut akigitat il.il. oqallisigineqartut oqallisigisigit.
<ul style="list-style-type: none"> • tusagassiuutit inuit ul-luinnarni inuunerannut sunnuteqarnerat, inuillu tusagassiuutinut qanoq sunniisarnerat ilisimasaqarfigissagaat, 	<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut ussassaarutini assigiinngitsunik nassaartortikkitt. Ussassaarutit nuannarisat nuannarinngisaallu toqqartortikkitt toqqartuinerallu tunngavilersortillugu. Oqaloqatigiissutigisiuk taamatut isummersornerisa nioqputissat tunineqartarnerinut sunniutigisartagaat. • Atuartut marlunngorlugit avikkitt affaallu aviiseeraliortikkitt imarissaartumik (uppernassuseqartumik) affaasalu aappaat aviisiliortikkitt nuannaarsaataanusumik / qalliinnarsiuortumik (uppernassuseqarpallaanngitsumik). Suleqatigiit aviisiliatik akunnerminni paarlaatissavaat namminerlu aviisiliamik pisiarineqartariaqarnerinik tunngavilersuillutik.
<ul style="list-style-type: none"> • Kalaallit Nunaanni nunasiaanerup nalaaniit ullutsinnut inuussutissarsiuutitigut teknologillu tungaatigut ineriartorsimaneq ilisimasaqarfigissagaat 	<ul style="list-style-type: none"> • Atuaqatigiit eqimattarakkuutaartikkitt tamaasalu immikkut inuussutissarsiummik aalajangersimasumik, assigiinngitsunilli, suliasillugit. Inuussutissarsiuutip suliasarititaasup ineriartorsimaneranik nalunaausortikkitt – tamatumani ineriartornermi inuussutissarsiuutit / inuussutissarsiuutinut tapertat nutaat pinngorsimasut ilanngullugit. Eqimattat akunnerminni titartakkat atorlugit suliaannik saqqummiussisikkitt. • Eqimattat suuinnaasumik qulequttamilluunniit tunikkitt assilissanillu katiterinikkut taassu-map ineriartorsimaneranik saqqummiussasiortikkitt, assersuutigalugu qulliup uuliatortup ullumikkut innaallagiatortumit qullermit taarserneqarsimasup ineriartorsimaneq, imertarneq apummillu aassisarneq nalitsinni kuuffimmik qipisariaannarmik taarserneqarsimasoq, unaaminngaaniit aallaammut il.il. Nassuiaateqaqqukkit teknikkikkut ineriartorsimaneq ullumikkut nutaanik inuussutissarsiuutinik pilersitsisimanerinik inuussutissarsiuutillu tamakku oqaluttuareqqukkit.

Aningaasarsiorneq, inuussuti ssarsiorneq teknologilu	
Naliliinissamat siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Saqqummiussinerni pineqartuni tamanit una apequtigisarik: Tamanna pingortitamit imaluunniit inunnit pilersitaava? Sooq taamatut isumaqarpisi? 	<p>Aidt, Leif m. fl.: Kalaallit Nunaat Nunalerutit. Atuakkiorfik Ilinnisorfik, 2000.</p> <p><i>Qallunaatuua Geografforlagimit saqqummersinneqarsima-voq ateqarlunilu GO-Mosaik Tema: Grønland.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut peqatigalugit "eqqaaqqaagarsioritsi". Nunat akornanni niueqatigiittarnerup pitsaaqutai tamaasa nassaariortortikkitt. Qinnuvigikkitt taamatut niueqatigiinnerup pitsaaqutai tunngavilersoqullugit naggataamillu oqallinnermi pitsaanngequtaasinnaasut qanoq iliornikkut ingalassimarniarneqarsinnaaneri oqallisigisigit. • Qulequttat assigiinngitsut soorlu mittarfiit, umiarsuakkut angallassinerit aamma e-mail allattarfissuarmut allattorsigit. Tamakkununga tunngassuteqartunik aningaasarsiornikkut pitsaanngequtaasinnaasut pitsaaqutaasinnaasullu toqqartorsigit toqqartuinerillu tamakku tunngavilersuuteqarfigitikkitt. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut peqatigalugit oqallisigisiuk sooq ussasaarutinit sunnerneqartarnersugut. Makkua apequtigikkitt: Ussasaarutit uppernarnerusunnngortinniarlugit nammineq qanoq iliuseqarsinnaavugut? Nioqutissiaq soorlu qaqorsaas ussasaarut tunngavigalugu atuartunit pilerigineqartoq misilissiuq paasiniarsiullu taassuma ussasaarummi oqatigineqartutuulli pitsaasuseqarnera. • Eqimattat saqqummeereernerisigit tusagassiuutit ulluinnarni inuunitsinnut sunniutigisartagaat oqallisigineqassaaq atuaqatigiillu oqallisigissavaat tusagassiuutit sunniuteqarfiginiarlugit qanoq iliorsinnaanersugut. 	<p>Scheuer, Carsten: Aviisiliorta, Atuakkiorfik Ilinnisorfik, 1998.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Suleqatigiit/atuaqatigiit saqqummiussinerni teknologimi inuussutissarsiutilluunniit tapiusut taaneqarsimannngitsut pillugit eqqaaqqaagaannik nalunaarsuisikkitt. Taamaalio-reernermi teknologimi ineriartornerup pitsaaqutai pitsaanngequtaalu eqqartorsigit. • Eqimattat titartagaliatik atorlugit imminnut suliaminnik saqqummiivigissapput ataatsimoorullugulu oqallisigisiuk teknologimi ineriartornerup ulluinnarni inuunitsinnut sunniusimassuseqarnera. 	

Ilikkagassatut anguniagassat	Atuartitsinissamat siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • pinngortitap tunniussin-naasaanik i nuillu pilersitaannik tunngave qartunik, tamatumunngalu tunngatillugu nunarsuarmi sumiiffinni assi-giinngitsuni piffissanilu assigiinngitsuni inuussutissarsiornikkut tunisas-siornikkullu ilusilersugaasimanerit ilisimasaqarfigissagaat 	<p>Takuuk qulequtaq Nunarsuarmi avatangiisit.</p>

Naliliinissamut siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit

Silarsuatsinni avatangiisit

Ilikkagassatut anguniagassat	Atuartitsinissamat siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Kalaallit Nunaata nunarsuullu 'nunap assingi' ilutsit assigiinngitsut ilisimallugillu atorsinnaassagaat • Kalaallit Nunaanni kommuneqarfiit, illoqarfiit nunaqarfiillu annerit sumiinneri ilikkarsimasagaat 	<p>Ilikkagassatut anguniagassanik ilinniartitsineq Kalaallit Nunaat pillugu ilinniartitsinermut tamarmut akuutinneqarluni ilaatinneqassaaq.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalaallit Nunaata inuisa oqaluttuarisaanerannik, inuussutissarsiutaannik teknologimilu ineriartorsimanerannik ilinniartitsisoqartillugu alloriarfiup ingerlanerani tamarmi Kalaallit Nunaata immikkoortunut agguarneqarfii tamatumunnga ilanngullugit kommunit nunaqarfiillu sumiinneri ilinniartitsissutigineqassapput. Nikerartumik nunap assingi nalinginnaasut atilersukkat nunallu assingi kissassusilerutit naasoqassusilerutillu atilersukkat atilersugaanngitsullu atorqeartassapput.
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kalaallit Nunaata nunarsuullu 'nunap assingi' ilutsit assigiinngitsut ilisimallugillu atorsinnaassagaat</i> (immikkoortortamat matumaniit) • nunarsuup assingani sumiissutsit, imarpissuit nunarsuullu immikkoortortaasa sumiinneri, qaqqaqarfissuit kuusuaqarfiillu aamma nunap immikkoortui nunallu sumi inissisimaneri ilisimassagaat 	<p>Ilikkagassatut anguniagassanik ilinniartitsineq alloriarfimmi ilinniartitsinermut tamarmut akuutinneqarluni ilaatinneqassaaq.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Assersuutigalugu nunarsuarmi sumiiffinni assigiinngitsuni inuuniarnermi atugarisat inuiaqatigiillu atugarisaat pillugit, inuiaqatigiit Kallallit Nunaata vikingit nalaannit ullumikkumut attavigisarsimasai pillugit, kulturitoqqat assigiinngitsut nunarsuarmi nunanit assigiinngitsuneersut ineriartorsimaneri pillugit, europamiut nunarsuup immikkoortuini assigiinngitsuni nunasiaateqartarsimaneri pillugit nunarsuarmilu sumiiffinni assigiinngitsuni pinngortitamit inunnillu pilersinneqartunik inuussutissarsiornermi nioqutissiornermilu ineriartorsimanermi pissutsinik ilinniartitsisoqartillu tamatigut sumiiffiit assigiinngitsut pillugit sumiiffiillu tamakku nunarsuup ilaani sorlermiinnerinik avataangiisaannillu ilinniartitsisoqartassaaq. Nikerartumik nunap assingi atilersukkat nunallu assingi kissassusilerutit naasoqassusilerutillu atilersukkat globusilu atorqeartassapput taamaaliornermilu atuartut ilaatinneqariartuaassapput nunanik nunarsuullu immikkoortuunik nammieerlutik tikkuartuisarnermikkut. Inuussutissarsiutit, kissassuseq kulturillu pillugit paasissutissat tunngavigalugit atuartut nunat aamma nunarsuup immikkoortuisa sumiinnerinik nunap assingani globusimiluunniit eqqoriaasinneqartassapput. • Atuartut marlukkaartillugit pilersaarusiortillugillu angalasusaartikkat imminnullu oqaluttuutitillugit angallavitsik qanoq ittuunersoq, nuna qanoq isikkoqarnersoq taamaaliornermi nilu angallavimminni aqutertik nunap assingani tikkuartortassavaat.

Silarsuatsinni avatangiisit

Naliliinissamut siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit
<p>Ilikkagassatut anguniagassap nalilersorneqartarnera Kalaallit Nunaat pillugu ilinniartitsinermut tamarmut ilaatinneqartassaaq.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalaallit Nunaata inuisa oqaluttuarisaanerannik, inuussutissarsiutaannik teknologimilu ineriartorsimanerannik ilinniartitsisoqartillugu alloriarfiup ingerlanerani tamarmi atuartut Kalaallit Nunaata immikkoortunut agguagaaneranut tamatumunnga ilanngullugit kommunit nunaqarfiillu annerusut sumiinnerinut nalunngisaat nalilersorneqartassapput. Atuartitsinermit tamakkua pineqartillugit akuttunngitsumik atuartunut nunap assingani nalunaarsuutitaqanngitsumi immikkoortut, kommunit, illoqarfiit nunaqarfiillu tikkuartortittakkat. 	<p>”Kalaallit Nunaat - Grønland, Atlas”. Atuakkiorfik 1992. <i>Nunap assilerutit naqiteqqinneqartussaangillat atortussianilli allanit, 2004-ap aallartismanerani saqqummersinneqartussatut naatsorsuutigineqartunit, taarteqartinneqassapput. Takuuk Ilinniusrfiup nittartagaa:</i> www.ilinniusiorfik.gl</p> <p>Kalaallit Nunaata assinga atilersugaq atitaqanngitsorlu aammalu silaannaap-, naasullu naasarfiisa killeqarfiinik nalunaarsuiffittalik nalunaarsuiffittaqqanngitsorlu il.il..</p>
<p>Ilikkagassatut anguniagassat nalilersorneqartarnerat alloriarfimmi ilinniartitsinermut tamarmut atatillugu ilaatinneqartassaaq.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atuartitsinermit tamakkua pineqartillugit aammalu kissasuseq, inuussutissarsiutit, inuiaqatigiit aqqissugaanerat aamma/ imaluunniit kulturit pillugit paasissutissat tunngavigalugit; nunarsuup immikkoortuisa, imarpiit, qaqqaqarfiit, kuussuaqarfiit aamma immikkoortut nunallu inissismaneri tunngavigalugit akuttunngitsumik atuartunut sumiiffiit tamakkua nunap assingani nalunaarsuutitaqanngitsumi tikkuartortittakkat. 	<p>Nunarsuup assinga atilersugaq atitaqanngitsorlu aammalu silaannaap-, naasullu naasarfiisa killeqarfiinik nalunaarsuiffittalik nalunaarsuiffittaqqanngitsorlu il.il..</p>

Ilikkagassatut anguniagassat	Atuartitsinissamat siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Kalaallit Nunaanni aamma nunarsuarmi sumiiffinni allani inuit najugaanni assigiinngi t-suni pinngortitap inuillu namminneq pilersitaanik tunngaveqartut akornanni ataqatigiis-sutsit paasisaqarfigissa-gaat • <i>pinngortitap tunniussinnaasaanik inuillu pilersitaanik tunngaveqartunik, tamatumunngalu tunngatillugu nunarsuarmi sumiiffinni assigiinngitsuni piffissanilu assigiinngitsuni inuussutissarsiornikkut tunisassiornikkullu ilisilersugaasimanerit ilisima-saqarfigissa-gaat</i> 	<p>Kalaallit Nunaanni pissutsit, Kalaallit Nunaani inuussutissarsiutit teknologimilu ineriartorneq pillugu ilikkagassatut anguniagassanut ilaatillugit, suliarineqartussaapput taamaattumillu ilikkagassatut anguniagassanut tamakkununga atatillugit immikkut ilanngunneqartariaqanngillat.</p> <p>Kaammattuutigineqassaq atuartitsineq qulequttat tunngavigalugit ulluni/sapaatit akunnerini tamakkununga suliaqarnertut ingerlanneqartassasoq pisariaqarpat pinngortitalerinemik, matematikkimik allamiullu oqaasiinik atuartitsinermik suleqateqarnikkut. Eqqanaareeruk inimi atuartitsiviusumi nunanut assigiinngitsunut nunarsuullu immikkoortuinut assigiinngitsunut tunngassuteqartunik atuakkanik qimerluu gassaqartitsinissaq.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atuartut oqaloqatigikkat tunngaviusut suut aallavigalugit illoqarfiit illoqarfissuillu pilersarnerut soorlu sumiissuseq, pissarititap, angallassinermi periarfissat suliffissaqartitsinnaanerlu tunngavigalugit. Oqallisigisigit aalisakkat imaluunniit naasorissagassat avataatigut pinngortitap tunniussinnaasai suunersut soorlu Afrikami diamantit, Kangiani Akullermi uulia il.il.. atuartut nunamik nunarsuulluunniit immikkoortuanik aalajangersimasumik toq-qaaqqukkit toqqagarlu naapertorlugu eqimattat inuttalersorlugit suliaqartikkat. Eqimattat allaatigisaqartikkat, misissuisikkat nassuiaasersuisillugillu: nunap/immikkoortup inuussutissarsiutitigut ineriartorsimaneranik illoqarfissuillu ineriartorsimanerinek inuerukkiartorsimanerilluunniit. Allaatigisap ersersinniassavaa nioqutissiornermi ineriartorsimanerup, nunap nammineq tunniussinnaasaasa inuillu pilersissimasaasa ataqatigiinnerat. Eqimattat tamarmik nalunaarusiussapput nalunaarusiarlu imaqartinneqassaaq assitalersuutinek aamma kisitsisit tunngavigalugit nalunaarsuutinek tamakkualu ersersissavaat nunap taasuma aningaasarsiornikkut ineriartorsimaneera taamaattoqarpallu nunaannarmiit illoqarfinit/illoqarfinniit nunaannarmut nutsersimaneq. Nalunaarusiaq ineriartorsimanerup kingunerinik – pitsaasunik pitsaangitsunillu – namminersuutigalugu naliliinermik naggateqartinneqassaaq. Nalunaarusiat assiliortorneqassapput atuartut tamarmik peqarsinnaaqqullugit. Eqimattat tamarmik oqaluttariarsornikkut, filminik takutitsinikkut assilialiatigut periutsilluunniit allat atorlugit suliaminnik saqqummiussissapput.
<ul style="list-style-type: none"> • inuiaqatigiit avatangii-siminnik qanoq sunni-sarnerut aamma namminneq avatangiisimi nit sunnigaasarnersut paasisimasaqarfigissa-gaat 	<p>Qulequtaq alloriarfiup naalernerani suliarineqassaaq aaqqissuunneqassallunilu aalajangersimasumik qulequtaqarnikkut suliaqarnertut imaluunniit aalajangeriikkamik anguniagaqarluni suliaqarnertut sulinerlu pinngortitalerinermi ilinniartitsineq suleqatigalugu ingerlanneqassaaq.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atuartut pinngortitap pissarititaanik aalajangersimasumik toqqaqqukkit assersuusiortikkillu pissarititap taassuma, nunani tallimani, iluaqutiginierneqarnerata sumiiffinnut nutserner-mut, aningaasarsiornermut avatangiisinullu (mingutitsineq) sunniutai. • Brasiliami orpippassuarnik ikullaasarneq tamatumalu kingunerisai aallaavigikkat: Nuna naggorluttoq, uumasut naasullu nungutaanerit ilaatigut naasut nakorsaatit pingaarteqar-tut nungutaanerit, nunarsuarmi iltimik amigaaqalerneq ikullaanerillu tunngavigalugit mingutsitsineq. Ataatsimoorullugu imaluunniit eqimattakkaarlusi ajornartorsiutit makkua pillugit suliaqaritsi: seqqartaatit toqusaatit, atomimik nukissiorneq, suliffissuaqarfinni akuu-tissat arortikkuminaatsut, ozonimi putut, nunarsuup kissakkiartornera, sialuk syrertalik il.il.. ajornartorsiutini tamani apeqqutit makkua suliarisigit: Ulluinnarni inuuninni ajornar-torsiutit tamakku alliertunnginnissaat anguniarlugu qanoq iliuuseqarsinnaavunga? Ajornar-torsiutit millisarniarlugit nunarsuaq tamaat eqqarsaatigalugu qanoq iliuuseqarsinnaavunga? Ajornartorsiutit millisarniangikkutsigit qanoq pisoqassava? Ajornartorsiutit pilersimanerit aaqqinneqarsinnaanerinnullu akisuussaaffik sumiippa?

Naliliinissamat siunnersuutit	Atortussatut siunnersuutit
<ul style="list-style-type: none"> • Saqqummiussinnginnermi eqimattat tamarmik eqimattat allat nalunaarusaannut apequtissuussapput kaammattorneqassappullu angusaqarniartumik isornartorsueqqullugit nersualarinneqqullugillu. Ingerlatsineq naggasersiuk nunat/immikkoortut akunnerminni assigiissusaasa assigiinn-gissusaasalu nalunaarsorneqarnerinik atuartullu aperisigit tamakkua tunulequtaannik tunngavilersueqqullugit. • Atuartut qinnuigikkat attaveqaqatigiittarnermi atortut eq-qassinnaasaat tamaasa taakkartoqqullugit. Tamatumunnga tunngatillugu misissueqqukkit assersuusioqqullugillu kulturitooqqani qanoq atassuteqaqatigiittoqartarsimanersoq tamatumunnga angallannermi atortut ilanngullugit. 	<p>Tom Døllner allallu: "GO 1-5". Nunalerutinik ilinniusiat ataqatigiissut atuartunut suliassartallit ilinniartitsisumullu ilitsersuutitallit. Atuakkiorfik 1993 - 1995. <i>Ilinniusiat ataqatigiissut naqiteqqinneqassanngillat.</i></p> <p>Qallunaat atuartsissutissanik naqiteritsiviata nittartagaani www.fui.dk –mi atuartsinermi atortussat assigiinnngitsut naleqquttut nassaarineqarsinnaapput. Atortussat tamakkua amerlanersaat Pilersuiffiup paasissutissiisarfianiit alakkarti-gassatut atorniarneqarsinnaapput.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Atuartut kommunip, sumiiffimmi tassani suliffissuassap atortussatigut pisariaqartitsilluartup mingutsitsisuusussallu sananeqarnissaanut akuersinissaminut aalajangerniarneranut pitsaaqutinik pinngaannequtinillu naliliiniarneranut piviusuusaartitamik piviusumilluunniit saqqummiivigikkat. Atuartut isiginnaartitsinissamik piareersaateqartikkat isiginnaartitsisillu gillu taamaaliormi soqutigisaqatigiit makkua pissusilersorneri oqaasiilu isiginnaartitsissutigine-qassapput; mingutsitsinnginnissaq anguniarlugu qanoq iliuseqartartut, kommunimi atorfillit, namminersortunik suliffiutillit, suliffissuialiorniartut aallartitaat aammalu suliffissarsiortut. 	<p><i>Ilinniartitsisumut</i> Born, Erik W aamma Bøcher, Jens: "Pinngorfik, Pinngorarik Kalaalit Nunaat"/"Grønlands Økologi". (Immikkoortutut kalaallisut qallunaatullu naqitikkat). Ilinniusiorfik 2000/1999</p> <p><i>Atuartunut</i> Tom Døllner allallu: "GO 1-5". Nunalerutinik ilinniusiat ataqatigiissut atuartunut suliassartallit ilinniartitsisumullu ilitsersuutitallit. Atuakkiorfik 1993 - 1995. <i>Ilinniusiat ataqatigiissut naqiteqqinneqassanngillat.</i></p> <p>Dybbro, Tommy: " Naturen i krise". Video. Verdensnatur-fonden, 1986. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>"Giftruter". Video. SFC, 1991. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>"Naturens hævn". Video. SFC, 1983. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>"SOS - Redningsaktion Jorden". Sammisag pillugu illerfiusaq. Mellempolkeligt Samvirke, 1995. Pilersuiffik, ataatsimut katersugaateqarfik.</p> <p>Qallunaat atuartsissutissanik naqiteritsiviata nittartagaani www.fui.dk –mi atuartsinermi atortussat assigiinnngitsut naleqquttut nassaarineqarsinnaapput. Atortussat tamakkua amerlanersaat Pilersuiffiup paasissutissiisarfianiit alakkarti-gassatut atorniarneqarsinnaapput.</p>

Inuiaqatigiilerinermi ilikkagassatut pilersaarutit

C: Tapiliut

Tapiliut C1 – Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanera pillugu atuakkat

Gad, Finn: "Grønlands Historie" - Bind 1-2-3

Nyt Nordisk Forlag, 1969.

Atuagaq pitsaasoq Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaaneranik annikitsuarartai ilanngussorlugit alaatiqinnittoq.

Gad, Finn: "Grønland".

Politikens Danmarkshistorie.

Politikens Forlag, 1984.

Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaaneranik atuakkiaq paasiuminartooq alakkareruminartorlu.

Lidegård, Mads: "Grønlands Historie". Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1991.

Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaaneranik atuakkiaq atuaruminartooq alakkareruminartorlu.

Birket-Smith, Kaj: "Eskimoerne".

Rhodos, MCHLXL.

Nunani issittuni inuiaat inuit oqaluttuarineqarneranik atuakkiaq tamakkiisoq.

Petersen, H.C.: "Den store Kajakbog". Atuakkiorfik 1997.

Atuagaq Thulekulturimi inuuniarnermi atortorineqartunik allaaserinnittoq. Inuuniarnermi atortorineqartut ineriartortittuarneqarnerinik naleqqussartuarneqarnerinillu ersersitsisoq paasisitsisuu-sorlu kalaallit kulturiata uninngaannarsimanginneranik ineriartortittuarneqarsimaneranilli.

Krogh J., Knud: "Erik den Rødes Grønland". Nationalmuseets Forlag, 1982.

Atuakkami ataatsimut ersersinneqarpoq Kallallit Nunaanni qallunaatsiaat oqaluttuarisaanerat.

Holm, Gustav: "Konebådsekspektionen". Rhodos, 1972.

Ilisimasassarsiornerup nalaani tunumiut atortoqarnermikkut anersaaqarnermikkullu kulturiannik paasissutissiilluartooq.

Frederiksen, Kurt L.: "Kongen af Thule"

Rhodos, 1995.

"Kalaallit Nunaata ernera", Knud Rasmussen pillugu atuakkiaq katitigaq, aammalu Inughuit "nassaarineqarnerisa" kingornagut oqaluttuarisaanerannik atuakkiaq.

Wilhjelm, Henrik: "De store opdragere - Grønlands Seminarier i det 19. århundrede".

Det Grønlandske Selskab, 1997.

Wilhjelm, Henrik: "Af tilbøielighed er jeg grønlandsk.

Om Samuel Kleinschmidts liv og værk".

Det Grønlandske Selskab, 2001.

Atuakkat piffissami pisumi pissutsinik paasinninnissamat tunngavissaalluartut aqqutaalluarput, taamanikkut Kalaallit Nunaanni allannqornersuarnik pisoqarmat paarsisutoqqat pilersinneqarnerisigut inuillu kalaallinik kinguaariit arlalit inuunerinik sivisussuseqartumik kimitsisussat sunnii-sussallu ilinniartinneqarnerisa nalgisaanik oqaluttuartut.

Sørensen Kjær, A.: "Danmark - Grønland i det 20. århundrede - en historisk oversigt". Nyt Nordisk Forlag, 1983.

Ukiuni 1900-rujukkunni Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaaneranik tunngaveqarluartumik atuakkiaq.

SILA - Center for Grønlandsforskning, hjemmeside:

www.sila.dk

Nittartagaq imaqarpoq qangarsuaaniit kalaallit kulturimikkut oqaluttuarisaaneranik ilisimatusaa-teqartarsimanernik. Aammattaaq taamatut imaqartunut nittartakkanut allanut atorneqarsinnaalluartunut innersuussivittaqqartoq.

Nunatta Katersugaasiviata nittartagaa:

www.natmus.gl

